MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ TECHNOLOGIJŲ FAKULTETAS
KOMUNIKACIJOS IR MEDIACIJOS INSTITUTAS

INDRĖ GESTAUTAITĖ
MEDIACIJOS STUDIJŲ PROGRAMA

# „MEDIACIJOS IŠLYGOS KOMERCINĖSE SUTARTYSE: TEISINĖ GALIA IR VYKDYMO PROBLEMATIKA“

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc. dr. Natalija Kaminskienė

Vilnius, 2014

**TURINYS**

ĮVADAS ..... 3
1. MEDIACIJOS IŠLYGOS KOMERCINĖSE SUTARTYSE TEISINĖ GALIA FORMOS ASPEKTU ..... 8
1.1. Susitarimo dėl mediacijos rūšys ..... 9
1.1.1. Mediacijos išlyga ..... 11
1.1.2. Susitarimas dėl mediacijos ..... 13
1.2. Mediacijos išlygos formos reglamentavimas ..... 14
1.3. Mediacijos išlygos funkcijos ..... 21
2. MEDIACIJOS IŠLYGOS KOMERCINĖSE SUTARTYSE TEISINĖ GALIA TURINIO ASPEKTU ..... 23
2.1. Turinio reikalavimai ..... 23
2.1.1. Ginčo tinkamumas mediacijai ..... 24
2.1.2. Terminai ..... 25
2.1.3. Mediatoriaus arba mediacijos paslaugas administruojančios institucijos skyrimas ir reikalavimai ..... 28
2.1.4. Mediatorių skaičius ..... 32
2.1.5. Apmokėjimo sąlygos ..... 34
2.1.6. Mediacijos kalba, vieta, taikytina teisė ..... 34
3. MEDIACIJOS IŠLYGOS KOMERCINĖSE SUTARTYSE VYKDYMO PROBLEMOS IR JŲ SPRENDIMAS ..... 36
3.1. Mediacijos išlygos savarankiškumas ..... 36
3.2. Mediacijos išlygos formos trūkumų reikšmė pasiektam susitarimui ..... 38
3.3. Mediacijos išlygos matarialinio pobūdžio trūkumai ir vykdymo problemos ..... 39
3.3.1. Ginčo šalių teisinis subjektiškumas ..... 40
3.3.2. Ginčo dalykas ..... 43
3.4. Kitos galimos mediacijos išlygos vykdymo problemos ..... 45
IŠVADOS ..... 53
LITERATŪROS SĄRAŠAS ..... 55
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA ..... 59
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA ..... 60

# ĮVADAS

## Temos naujumas, aktualumas ir problematika

Pastaruoju metu kylant ginčams tarp asmenų, turinčių skirtingus siekius bei interesus, darosi vis sudėtingiau koordinuoti ginčo eigą taip, kad būtų pasiektas konstruktyvus ginčo užbaigimas.

Mediacija – savanoriškas ginčų sprendimo būdas, pasitelkiant trečiąjį neutralų asmenį, kuris nėra suinteresuotas ginčo baigtimi. Mediacija yra žinoma kaip alternatyva teismui, nes tinka teisinių ginčų sprendimui, tačiau yra savanoriškas procesas. Pažymėtina, kad šalys, nutraukusios mediacijos procesą, nepraranda teisės kreiptis į teismą ir savo teises toliau gali ginti įstatymų nustatyta tvarka.

Taigi naturalu, jog asmenys, sudarydami įvairius sandorius bei įvertinę itin sparčiai kintančius socialinius, ekonominius ir privatinio pobūdžio santykius, siekia į sutartį įtraukti tokį punktą, kurio pagrindu, ateityje kilus ginčui, sutarties šalims būtų daug lengviau ir ekonomiškai naudingiau ginčą spręsti alternatyviu teismui būdu. Asmenys, pageidaujantys į komercinę sutartį įtraukti sąlygą dėl alternatyvaus ginčo sprendimo būdo taikymo iškilus ginčui, dažniausiai renkasi derybas, mediaciją arba arbitražą.

Akivaizdu, kad privatinio pobūdžio ginčams, kylantiems iš komercinių sutarčių, kurių šalys vienareikšmiškai siekia ekonominės naudos, puikiai tinka mediacija. Pastaruoju metu pastebima tendencija, nesvarbu ar tai būtų nacionaliniai, ar tarptautiniai komerciniai santykiai, kad verslo subjektai pasirašydami komercinę sutartį vis dažniau į sutartį įtraukia mediacijos išlygą arba sudaro atskirą susitarimą dėl mediacijos. Suprantama, kad tokį asmenų elgesį lemia ne tik siekis išvengti neekonomiško ginčo sprendimo sukeliamų neigiamų padarinių – finansinių nuostolių, bet ir ginčo šalių noras išvengti konkrečios valstybės teismų jurisdikcijos arba poreikis išsaugoti ginčo buvimo faktą paslaptyje.

Mediacijos reglamentavimą ir vystymąsi tarptautiniu bei Europos Sąjungos (toliau – ES) mastu įtakojo ne tik privalomojo, bet ir rekomendacinio pobūdžio dokumentų tokių, kaip Jungtinių Tautų prekybos teisės komisijos (toliau – UNCITRAL) 1980 m. liepos 23 d. priimtos taikinimo procedūros taisyklės[1] bei UNCITRAL 2002 metais priimtas pavyzdinis tarptautinio komercinio sutaikinimo įstatymas[2]. Taip pat Europos Komisijai 2002 m. balandžio 19 d.

[1]UNCITRAL Conciliation Rules, 1980. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/conc-rules/conc-rules-e.pdf>.
[2]UNCITRAL Model Law on International Commercial Concilation, 2002. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration.html>.

paskelbus Žaliąją knygą dėl alternatyvių civilinių ir komercinių ginčų sprendimo būdų[3], o 2004 metais buvo pateiktas rekomendacinio pobūdžio Europos mediatorių elgesio kodeksas[4]. Mediacijos proceso vystimąsi taip pat įtakojo tai, kad Europos Komisija ir Taryba 2004 m. spalio 22 d. priėmė pirmąją Direktyvą dėl tam tikrų tarpininkavimo civilinėse ir komercinėse bylose aspektų[5] bei tai, kad Europos Parlamentas ir Taryba 2008 m. gegužės 21 d. priėmė direktyvą Nr. 2008/52/EB Dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų[6] (toliau – Direktyva dėl mediacijos), kurios pagrindu įpareigojo ES šalis nares perkelti Direktyvos dėl mediacijos nuostatas, numatančias civilinių ir komercinių ginčų sprendimą mediacijos būdu, į šalių narių nacionalinę teisę.

Lietuvos Respublikos Seimas, siekdamas tinkamai įgyvendinti Direktyvos dėl mediacijos nuostatas, 2008 m. liepos 18 d. priėmė Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymą[7] (toliau – Civilinių ginčų taikinamojo tarpinininkavimo įstatymas), kurio pagrindu buvo įtvirtinta taikinamojo tarpinininkavimo (mediacijos) procedūra Lietuvoje. Atsižvelgiant į minėto įstatymo priėmimą bei vadovaujantis mokslinėje literatūroje naudojama terminija, šiame magistro baigiamajame darbe alternatyvaus ginčų sprendimo procedūrai apibūdinti bus vartojamos taikininamojo tarpininkavimo ir mediacijos sąvokų sinonimai, išskyrus kai nurodyta kitaip.

Šiai dienai Lietuvos Respublikos nuolatinė arbitražo institucija „Vilniaus komercinio arbitražo teismas“ (toliau – VKAT) 2014 m. kovo 19 d. nutarimu patvirtino Vilniaus komercinio arbitražo teismo mediacijos taisykles[8] (toliau – VKAT mediacijos taisyklės), kurios įsigaliojo 2014 m. birželio 1 d. Atsižvelgiant į tai, VKAT savo ruožtu kartu su VKAT mediacijos taisyklėmis pateikė ir mediacijos išlygos bei mediacijos-arbitražo (toliau – Med-Arb) išlygos rekomendacinio pobūdžio formuluotes, tinkančias komercinėms sutartims. Paminėtina ir tai, kad Lietuvoje yra ir kitos alternatyvius ginčų sprendimo būdus propaguojančios institucijos[9], kurios

[3]Green Paper on Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law. Brussels, 19.04.2002 COM (2002) 196 final. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002DC0196&from=EN>.

[4]European Code of Conduct for Mediators. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf>.

[5]Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl tam tikrų tarpininkavimo civilinėse ir komercinėse bylose aspektų 2004/0251(COD), 2004 m. spalio 22 d. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0718:FIN:LT:PDF>.

[6]Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų. 2008/52/EB, 2008 m. gegužės 21 d. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0052&from=FR>.

[7]Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 87-3462

[8]Lietuvos Respublikos nuolatinės arbitražo institucijos „Vilniaus komercinio arbitražo teismas“ 2014 m. kovo 19 d. nutarimu patvirtintos Vilniaus komercinio arbitražo teismo mediacijos taisyklės. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20Dokumentai%20LT/VKAT_Mediacijos%20taisykl%C4%97s_%20nuo%202014%2006%2001.pdf>.

[9]Tokios kaip: MB „Mediator LT“ Derybų centras, Nuolatinė arbitražo institucija Lietuvos arbitražo teismas, Lietuvos pramonininkų konfederacijos Derybų centras ir kt.

taip pat rekomenduoja įtraukti mediacijos išlygą į komercines sutartis bei gali pasiūlyti jų parengtas mediacijos išlygos fomuluotes.

Svarbu paminėti ir tai, kad pagal Civilinių ginčų taikinamo tarpininkavimo įstatymo 2 straipsnio 2 dalį mediacija gali būti taikoma visiems ginčams, kurie gali būti nagrinėjami civilinio proceso tvarka bendrosios kompetencijos teisme. Tačiau pažymime, kad šiame darbe mediacijos išlyga yra analizuojama iš komercinių sutarčių kylančių ginčų atžvilgiu.

Atsižvelgiant į tai, kad ginčams, kilusiems iš administracinių, vartotojų, darbo ir kitų teisinių santykių, yra keliami kiek kitokie standartai ir tai, kad šiuose santykiuose viena pusė yra silpnesnė, o kita stipresnė, apie mediacijos procedūrą minėtų ginčų atžvilgiu, šiame baigiamajame darbe bus kalbama minimaliai.

Negalime teigti, kad mediacija lieka vis dar mažai nagrinėjama tema Lietuvoje. Priešingai, mediacijos tema yra pasisakęs ne vienas Lietuvos teisės mokslo atstovas, kaip N. Kaminskienė[10], R. Simaitis[11], J. Lakis[12], taip pat ir kitų mokslo sričių atstovai, kaip D. Račelytė[13], J. Sondaitė[14] ir kt. Tačiau pagrindinė problema yra ta, kad mediacijos išlygos teisinė analizė Lietuvoje nebuvo atlikta, kadangi tarp Lietuvos teisės mokslo atstovų parengtų darbų nepavyko rasti mokslinių straipsnių, publikacijų, kuriuose būtų pateikiama išsami mediacijos išlygos teisinė analizė.

Darbo autorei literatūros šia tema pavyko rasti tarp šių užsienio šalių mokslininkų: N. M. Schonewille ir F. Schonewille[15], D. Sprencer, M. Brogan[16], Klaus J. Hopt ir F. Steffek[17] darbų bei autorių kolektyvo C. Esplugues, J. L. Iglesias, G. Palao parengtoje knygoje[18] ir keletos kitų autorių straipsnių bei publikacijų[19], kuriuose mokslininkų bandyta nagrinėti mediaciją,

---

[10]Kaminskienė, N. Teisminė mediacija Lietuvoje. Quo vadis? Socialinis darbas: mokslo darbai. Nr. 9(1), 2010. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] < http://www.arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2014/08/6-Teismin-mediacija-Lietuvoje.-Quo-vadis.pdf>.

[11]Simaitis, R. Mediacijos privačiuose ginčuose teisinio reguliavimo tendencijos Lietuvoje // Justitia. Nr. 2 (64), 2007. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.justitia.lt/magazine.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=1227&zurnalas=Juztitia&tem=Civilinis%20procesas&zur_id=83>.

[12]Lakis, J. Taikinamojo tarpininkavimo Lietuvos viešajame sektoriuje būtinybė. Mykolo Romerio universitetas, 2010 m. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2014/08/3-Taikinamojo-tarpininkavimo-Lietuvos-vie-ajame-sektoriuje-b-tinyb-.pdf>.

[13]Kaminskienė, N.; Račelytė, D.; Tvaronavičienė, A. ir kt. Mediacija. Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://ebooks.mruni.eu/pdfreader/mediacija>.

[14]Sondaitė, J. Mediacijos stilių lyginamoji analizė. Socialinis darbas: mokslo darbai. Nr. 3(2), 2004. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2014/08/2-Mediacijos-stili-lyginamoji-analiz-.pdf>

[15]Schonewille, M.; Schonewille, F. The Variegated landscape of mediation. A comparative study of mediation regulation and practices in europe and the world. – Hague: Eleven International Publishing, 2014.

[16]Spencer, D.; Brogan, M. Mediation Law and practice. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

[17]Klaus, J. Hopt; Steffek, F. Mediation: principles and regulation in comparative perspective. - Oxford: Oxford University Press, 2013.

[18]Esplugues, C.; Iglesias, J.L.; Palao, G. Civil and commercial mediation in europe. National mediation Rules and Procedures. Volume I – Cambridge; Antwerp; Portland (Or.): Intersentia, 2013.

mediacijos išlygos formuluotes, mediacijos išlygos formos ir turinio teisinę galią komercinės sutarties šalių atžvilgiu.

Šiame darbe buvo remtasi aukščiau išvardintų mokslininkų darbais ir idėjomis, o jų pagrindu darbe analizuota mediacijos išlygos teisinė galia formos bei turinio aspektais, taip pat komercinėse sutartyse naudojamų mediacijos išlygų vykdymo problemos, o gautų rezultatų pagrindu pasiūlyti problemų sprendimo būdai.

Magistrinio darbo **problema** formuluojama klausimu: ar privalomųjų mediacijos išlygos reikalavimų nesilaikymas sąlygoja mediacijos išlygos vykdymo problemas?

Magistrinio darbo **tikslas** – išanalizuoti mediacijos išlygos taikymo galimybes ir vykdymo problemas komerciniuose teisiniuose santykiuose.

Nurodytam tikslui pasiekti darbe keliami šie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti komercinėse sutartyse naudojamų mediacijos išlygų formos reikalavimus ir ypatumus;
2. Išanalizuoti komercinėse sutartyse naudojamų mediacijos išlygų turinio reikalavimus ir ypatumus;
3. Išnagrinėti komercinėse sutartyse naudojamų mediacijos išlygų galimas vykdymo problemas ir pateikti jų sprendimo būdus.

Šio magistrinio darbo **objektas** – mediacijos išlygos teisinė galia ir vykdymas.

Šio magistrinio darbo **dalykas** – mediacijos išlyga kaip ginčo šalių susitarimas spręsti tarpusavio nesutarimus mediacijos būdu.

Baigiamojo darbo **hipotezė** – privalomųjų mediacijos išlygos reikalavimų laikymasis lemia efektyvų mediacijos išlygos taikymą komerciniuose teisiniuose santykiuose.

Magistrinio darbo tikslui pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti taikyti empiriniai ir teoriniai tyrimo metodai.

Pagrindiniai empiriniai tyrimo metodai paminėtini duomenų rinkimo ir dokumentų analizės metodai. Naudojant šiuos metodus buvo atrinkti ir tiriami: 1) tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai, reguliuojantys mediaciją ir kitus alternatyvius ginčų sprendimo būdus; 2) Lietuvos ir užsienio teismų praktika alternatyvių ginčų sprendimo srityje; 3) mokslinės knygos, straipsniai, monografijos bei žurnalai.

Pagrindinis teorinis tyrimo metodas – lyginamasis. Šis metodas buvo naudojamas lyginant mediacijos išlygos ypatumus su kitų alternatyvių ginčų sprendimo būdų ypatumais ir siekiant atskleisti mediacijos išlygos taikymo galimybes komerciniuose teisiniuose santykiuose.

Išskiriant ir pateikiant klasifikacijas ir skirstymus buvo taikytas formaliosios logikos metodas.

Naudojant apibendrinimo metodą buvo suformuluotos tyrimo metu gautos išvados.

**Darbo sruktūra.** Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, dėstomoji dalis ir pabaiga. Pirmoje ir antroje darbo dalyse aptariami mediacijos išlygos formos ir turinio ypatumai, įvardijami mediacijos išlygos turinio elementai. Trečioje darbo dalyje buvo įvardintos mediacijos išlygos reikalavimų nesilaikymo pasekmės, vykdymo problemos, pateikti jų sprendimo būdai. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, naudotos literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

## 1. MEDIACIJOS IŠLYGOS KOMERCINĖSE SUTARTYSE GALIA FORMOS ASPEKTU

Bendro pobūdžio apibrėžimą kas yra mediacijos išlyga arba susitarimas dėl mediacijos galima aptikti Mediacijos vadovėlyje[20], kuriame yra nurodoma, jog „pasirengimo mediacijai etape ginčo šalys sudaro ir pasirašo susitarimą dėl mediacijos, kuris yra laikomas ginčo nagrinėjimo mediacijos būdu pagrindas. Susitarimo dėl mediacijos sudaryti nereikia, jeigu jis jau buvo sudarytas tarp šalių kaip mediacijos išlyga. Susitarimas dėl mediacijos gali būti sudarytas tik tuo atveju, jeigu visos ginčo šalys sutiko tarpusavio ginčą spręsti taikant mediacijos procedūrą. Svarbu pažymėti, kad šalių sutikimas turėtų būti išreiškiamas savarankiškai ir nepriklausomai nuo veiksnių, galinčių sukurti sutikimo efektą“[21].

Kalbant apie mediacijos išlygai keliamus reikalavimus, reikėtų atsižvelgti į formos ir turinio aspektus, kurie tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu požiūriu yra aiškinami bei suprantami panašiai bei į institucijų, teikiančių mediacijos paslaugas, pateikiamas rekomendacijas dėl mediacijos išlygos rengimo ir vykdymo.

Mediacijos išlygai keliamų reikalavimų pagrindu galima nagrinėti mediacijos išlygos teisinę galią komercinės sutarties šalims. Reikalavimai yra keliami tam, kad šalys rengdamos mediacijos išlygą jų laikytųsi, o parengtą mediacijos išlygą būtų galima laikyti turinčią teisinę galią ir vykdytina komercinės sutarties šalių atžvilgiu. Mediacijos išlyga nebus laikoma turinti teisinę galią, jeigu neatitiks jai keliamų turinio ir formos reikalavimų, kadangi nebus vykdytina.

Mediacijos išlyga bendru šalių susitarimu į sudaromą tarpusavio sutartį yra įtraukiama savanoriškai ir nepriklausomai nuo kitų asmenų valios[22]. Tokios sutartinės nuostatos įtraukimas į sudaromą sutartį patvirtina šalių valios bei veiksmų savarankiškumą dėl visų ateityje galimai kilsiančių ginčų sprendimo mediacijos būdu.

Šalys, susitardamos dėl mediacijos pareiškia, kad atitinka joms pagal įstatymą keliamus veiksnumo ir teisnumo kriterijus, taip pat, jog yra apsisprendusios ir pageidauja ateityje iškilusius ginčus spręsti alternatyviu ginčų sprendimo būdu – mediacija. Akivaizdu, kad mediacijos procedūra gali būti taikoma šalims tik tokiu atveju, jeigu abi komercinės sutarties šalys tarpusavyje susitarė dėl mediacijos taikymo ir, kas be ko, tai nurodė savo tarpusavio sutartyje. Tačiau svarbu paminėti ir tai, kad šalims neužtenka į tarpusavio sudaromą sutartį vien tik įtraukti mediacijos išlygą, kadangi mediacijos išlygos funkcionalumas ir efektyvumas nemaža

[20]Kaminskienė, N.; Račelytė, D.; Tvaronavičienė, A. ir kt., *supra* note 13, p. 99.
[21]*Ibid.*
[22]*Ibid.*

dalimi priklauso ir nuo to, kaip pačios sutarties šalys laikosi mediacijos išlygai keliamų formos ir turinio reikalavimų.

Komercinės sutarties šalys, įtraukdamos mediacijos išlygą į tarpusavio sutartį, kaip sutartinę nuostatą, susitaria, kad ši išlyga yra nukreipta į ateitį, t.y. šalys, sudarydamos sutartį ir į ją įtraukdamos mediacijos išlygą, sutinka, kad ateityje visi galimai kilsiantys ginčai pirmiausia bus sprendžiami mediacijos būdu, o nepavykus – įstatymų nustatyta tvarka.

Atkreipiame dėmesį, jog atsižvelgus į aplinkybę, kad mediacija Lietuvos Respublikoje nėra privaloma ikiteisminė procedūra[23], mediacijos išlygą į sutartį įtraukusios šalys yra laisvos, bet kada bendrai arba kiekviena atskirai, atsisakyti ginčo sprendimo mediacijos būdu, o savo teises ir teisėtus interesus toliau gali ginti įstatymų nustatyta tvarka.

Be kita ko, Lietuvos Respublikos teisės aktuose nėra numatytos sankcijos šalims, nutarusioms ginčo nagrinėjimą perkelti į teismą, nors šalys ir buvo įtraukusios mediacijos išlygą į tarpusavio sutartį ar sudariusios atskirą susitarimą dėl mediacijos[24].

Atsižvelgdami į skirtingą mediacijos išlygos bei susitarimo dėl mediacijos reguliavimą nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisės aktuose, sekančiuose šio skyriaus poskyriuose apžvelgsime galimas susitarimo dėl mediacijos rūšis, jų teisinį reguliavimą, taip pat kokią mediacijos formą numato nacionaliai ir tarptautiniai teisės aktai bei kiti dokumentai, kartu atliksime lyginamąją mediacijos išlygos analizę su arbitražine išlyga reikalaujamos formos aspektu, kadangi tarp šių dviejų alternatyvių ginčų sprendimo būdų esama panašumų.

### 1.1. Susitarimo dėl mediacijos rūšys

Kalbant apie mediacijos išlygos teisinę galią komercinės sutarties šalių atžvilgiu svarbus dalykas yra susitarimo dėl mediacijos rūšių išskyrimas. Šioje vietoje reikėtų taikyti arbitražinio susitarimo rūšių skirstymą ir vienodos teisinės galios analogiją[25], nes būdas, kaip šalys susitarė dėl mediacijos, neturi juridinės reikšmės sutarties šalių atžvilgiu, kadangi teisiniu požiūriu nėra svarbu ar šalys, sudarydamos tarpusavio sutartį, mediacijos išlygą įtraukė kaip sutartinę nuostatą, ar sudarė atskirą susitarimą dėl mediacijos. Svarbiausia yra tai, kad šalys susitarė ir tokiu būdu išreiškė savo valią, jog sutinka ir pageidauja kilusius arba ateityje galinčius kilti ginčus spręsti mediacijos būdu, kadangi taip yra įgyvendinamas šalių savanoriškumo principas, kuris yra pamatinis mediacijos proceso principas.

[23]Kaminskienė, N. Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai. Jurisprudencija. 2013, 20(2), p. 687. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15 ] <http://www.arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2014/08/4-Privaloma-mediacija-galimybes-ir-i-kiai.pdf>.
[24]Schonewille, M.; Schonewille, F., *supra* note 15, p. 249-250.
[25]Dominas, G.; Mikelėnas, V. Tarptautinis komercinis arbitražas. Vilnius: Justitia, 1995. p. 109-111.

Kaip jau buvo minėta ankščiau, šalių apsisprendimo dėl mediacijos išreiškimas galimas dviem būdais:

1) šalys į tarpusavio sudaromą sutartį įtraukia mediacijos išlygą, kaip sutarties nuostatą;

2) šalys pasirašo susitarimą dėl mediacijos, kaip atskirą sutartį.

Verta paminėti ir tai, kad yra teorinė galimybė mediacijos išlygą skirti kaip numanomą sutarties sąlygą. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso (toliau – Civilinis kodeksas) XV skirsnio 6.196 straipsnyje yra numatomos galimos sutarties sąlygų rūšys:

1) sutarties sąlygos gali būti aiškiai nurodytos arba numanomos;

2) numanomos sutarties sąlygos nustatomos atsižvelgiant į sutarties esmę ir tikslą, šalių santykių pobūdį, sąžiningumo, protingumo ir teisingumo kriterijus[26].

Taigi remiantis bendraisiais sutarčių teisės principais bei taikant analogiją su arbitražine išlyga, mediacijos išlyga taip pat gali būti išskiriama ir kaip numanoma sutarties sąlyga. Mediacijos išlyga kaip numanoma sutarties nuostata galėtų būti laikoma tais atvejais, jeigu šalys faktiškai bendradarbiavo pagal ankstesnes kelias sutartis, kuriuose buvo įtraukta mediacijos išlyga, o vėliau, nors ir nesant rašytinės sutarties, šalys bendradarbiavo panašiais ar susijusiais klausimais bei pageidauja taikyti mediaciją[27].

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, kad „šalims sudarius sutartį, kurioje yra arbitražinė išlyga, tačiau dėl kokių nors priežasčių sutarties nepatvirtinus abiejų šalių parašais ar antspaudais, šalių valią ginčą spręsti pagal šios arbitražinės išlygos nuostatas galima įrodinėti faktais, duomenimis, iš kurių galima spręsti apie arbitražinio susitarimo buvimą <..> iš tokių faktų yra sutarties vykdymas, leidžiantis padaryti išvadą, kad šalys sutiko su tokios sutarties sąlygomis, tarp jų – ir su sutartyje esančia arbitražine išlyga. Taigi nacionalinės ir tarptautinės teisės normos, nustatančios rašytinio arbitražinio susitarimo sampratą, leidžia jį aiškinti plačiau nei susitarusių šalių parašais patvirtintas susitarimas. <..> Taigi faktas, kad šalis nepasirašė sutartyje ar nenustatytomis aplinkybėmis ją pasirašė tokių įgaliojimų neturėjęs asmuo, nesudaro pakankamo pagrindo tvirtinti, jog sutartyje esanti arbitražinė išlyga negalioja, jei yra duomenų, kad ši sutartis nepasirašiusios šalies buvo vykdoma, taip pritariant jos sąlygoms, todėl tokiu atveju sutarties šalis, ginčijanti kitos šalies pateiktos sutarties galiojimą ir arbitražo kompetenciją, gali pateikti įrodymus, patvirtinančius jos argumentus, kurie įvertinami priimant arbitražo sprendimą“[28].

[26]Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

[27]Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. Belgijos įmonė „Hydro Soil Services“,* (bylos Nr. 3K-3-62/2007 m.); taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje *ribotos atsakomybės bendrovė „Szolmar“ v. UAB „Ukmedė“*, (bylos Nr. 3K-7-999/2003m.).

[28]Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje *ribotos atsakomybės bendrovė „Szolmar“ v. UAB „Ukmedė“*, (bylos Nr. 3K-7-999/2003m.).

Pažymėtina, kad nors Lietuvos Respublikoje numanomos išlygos išskyrimas galėtų būti vertinamas labiau kaip teorinė galimybė, ir tai, kad Lietuvos Respublikos įstatymuose yra reglamentuojamas rašytinės formos reikalavimas, taikomas mediacijos išlygai, tačiau atsižvelgus į teismų praktikoje taikomą platesnį požiūrį į arbitražinės išlygos sudarymo fakto konstatavimą, manome, kad toks liberalus arbitražinės išlygos aiškinimas suponuoja liberalaus požiūrio taikymo galimybę ir dėl mediacijos išlygos sudarymo fakto nustatymo.

### 1.1.1. Mediacijos išlyga

Pirmoji galima susitarimo dėl mediacijos rūšis yra mediacijos išlyga. Standartinė mediacijos išlyga yra nedidelės apimties, šalių dažniausiai įtraukiama į tarpusavio sudaromą sutartį ir laikoma sutartine nuostata. Tokia išlyga paprastai yra orientuojama į ateityje galinčių kilti ginčų tarp šalių sprendimą.

Pateikiame VKAT 2014 metais parengtos mediacijos išlygos formuluotę, kurią šalys gali naudoti, siekdamos įtraukti mediacijos išlygą į tarpusavio sutartį, skambančią taip: „Kiekvienas ginčas, nesutarimas ar reikalavimas, kylantis iš šios sutarties ar su ja susijęs, sprendžiamas mediacijos (taikinamojo tarpininkavimo) būdu Vilniaus komercinio arbitražo teisme pagal šio teismo VKAT mediacijos taisykles. Jeigu per tris mėnesius nuo taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) pradžios šalims nepavyksta susitarti taikiai dėl ginčo užbaigimo, bet kurios iš šalių iniciatyva atitinkamas ginčas gali būti perduodamas galutinai išspręsti teisės aktų nustatyta tvarka“[29].

Vigita Vėbraitė savo disertacijoje „Šalių sutaikymas civiliniame procese“ kalba apie arbitražo ir mediacijos santykį ir teigia, „jog daugelyje valstybių, ypač JAV ir Kanadoje, vis populiaresni tampa šalių susitarimai ne tik atskirai dėl kilusio ginčo nagrinėjimo arbitraže ar bandymo išspręsti ginčą mediacijos pagalba, tačiau ir vadinamieji „hibridiniai“ susitarimai, pagal kuriuos šalys susitaria, kad pradžioje bandys išspręsti ginčą gražiuoju mediacijos pagalba, o jei ji vyksta nesėkmingai, iš karto turi būti pradedamas bylos nagrinėjimas arbitraže“[30].

Paminėtina ir tai, kad VKAT yra pateikęs „hibridinę“ Med-Arb išlygos formuluotę, kuri skamba taip: „Kiekvienas ginčas, nesutarimas ar reikalavimas, kylantis iš šios sutarties ar su ja susijęs, sprendžiamas mediacijos (taikinamojo tarpininkavimo) būdu Vilniaus komercinio arbitražo teisme pagal šio teismo Mediacijos taisykles. Jeigu per tris mėnesius nuo taikinamojo

[29]Lietuvos Respublikos nuolatinės nuolatinės arbitražo institucijos „Vilniaus komercinio arbitražo teismo“ rekomenduojama mediacijos išlyga. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.arbitrazas.lt/mediacijos%20i%C5%A1lygos.htm>.

[30]Vėbraitė, V. Šalių sutaikymas civiliniame procese: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009. p. 156. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20091202_112059-90212/DS.005.0.01.ETD>.

tarpininkavimo (mediacijos) pradžios šalims nepavyksta susitarti taikiai dėl ginčo užbaigimo, bet kurios iš šalių iniciatyva atitinkamas ginčas gali būti perduodamas galutinai išspręsti arbitražu Vilniaus komercinio arbitražo teisme pagal Arbitražo procedūros reglamentą. Visi procesiniai dokumentai šalims bus siunčiami elektroniniu paštu šiais adresais (nurodyti kiekvienos šalies el. pašto adresus). Arbitražo teismo arbitrų bus (vienas arba trys). Arbitražo vieta - (miestas, valstybė). Arbitražiniame procese bus vartojama kalba. Ginčui taikytina (valstybė) materialinė teisė“[31].

Pasak Vigitos Vėbraitės tokie susitarimai yra galimi ir Lietuvoje, nes vadovaujantis Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalimi, ginčo šalys, kurios buvo susitarusios tarpusavio nesutarimus spręsti mediacijos procedūra, prieš kreipiantis į teismą arba arbitražą, turi mėginti ginčą išspręsti mediacija. Taip pat šalims nėra draudžiama susitarti ne tik dėl mediacijos, nes šalys vienu metu gali susitarti ir dėl mediacijos, ir dėl arbitražinės išlygos taikymo. Iš to išplaukia išvada, kad kol vyksta neteisminė mediacija, galioja *ein pactum de non petendo* principas, kuris reiškia, jog vykstant mediacijai negali būti kreipiamasi į teismą[32].

Tokią nuostatą galime rasti ir UNCITRAL taikinimo procedūros taisyklių 16 straipsnyje, kuriame yra teigiama, kad šalys įsipareigoja vykstant pasirinktai taikinimo procedūrai, šiuo atveju mediacijos procedūrai, nesikreipti į teismą ar arbitražą, nebent abi šalys nuspręstų, kad nori nutraukti tokį ginčų sprendimo būdą ir kreiptis į teismą arba arbitražą.

Analogiškai galima paminėti ir apie arbitražinės išlygos reguliavimą ir arbitražinei išlygai taikomus reikalavimus Lietuvos Respublikoje.

Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo (toliau – Komercinio arbitražo įstatymas) 10 straipsnyje yra numatoma, kad arbitražinis susitarimas gali būti įformintas kaip arbitražinė išlyga, įrašyta sutartyje, arba kaip šalių sudaryta atskira sutartis, jeigu sutartis sudaryta rašytine forma[33].

Štai, pagal VKAT Arbitražo procedūros reglamentą[34], patvirtintą Nuolatinės arbitražo institucijos „Vilniaus komercinio arbitražo teismas“ valdybos 2012 m. gruodžio 17 d. nutarimu, galiojantį nuo 2013 m. sausio 1 d., arbitražinė išlyga į sutartį gali būti įtraukiama, kaip sutartinė nukreipiančioji nuostata, kuri yra sutarties dalis ir vertinama kaip atskiras sutarties šalių

[31]VKAT Med-Arb išlyga, *supra* note 29.
[32]Vėbraitė, V., *supra* note 30, p. 156-158.
[33]Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961.
[34]Nuolatinės arbitražo institucijos „Vilniaus komercinio arbitražo teismas“ valdybos 2012 m. gruodžio 17 d. nutarimu patvirtintas Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamentas. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20Dokumentai%20LT/2013%20VKAT%20arbitra%C5%BEo%20proced%C5%ABros%20reglamentas%20ir%20Priedai%201-4_2013%2003%2001%20redakcija.pdf>.

arbitražinis susitarimas (doktrinoje dar vadinamas „kompromisu“[35]) nepriklausantis nuo kitų sutarties sąlygų[36].

Mediacijos išlyga į sutartį gali būti įtraukiama kaip nuoroda į atskirą susitarimą lygiai taip pat kaip ir arbitražinė išlyga. Mediacijos išlygos pagrindu šalys tarpusavyje susitaria, jog sutinka, kad ginčus, kilusius ar susijusius su atitinkama sutartimi, pirmiausia spręs mediacijos būdu, taip pat kilus ginčui, šalys galės sudaryti atskirą susitarimą dėl mediacijos, kuriame galės plačiau aptarti aplinkybes, taisykles ir tvarką, kaip bus sprendžiamas komercinės sutarties šalių ginčas.

### 1.1.2. Susitarimas dėl mediacijos

Kita rūšis – susitarimas dėl mediacijos gali būti sudaromas dar nesant ginčo tarp šalių arba jau kilus ginčui tarp šalių. Šis susitarimas pasirašomas kaip atskira sutartis. Susitarimas gali būti pasirašomas net ir tuomet, jeigu šalys savo ginčą jau nagrinėja teismo keliu. Tokiame susitarime dėl mediacijos komercinės sutarties šalys plačiau aptaria turinio elementus ir jų taikymą atitinkamomis aplinkybėmis.

Susitarimo apimtis yra platesnė lyginant su mediacijos išlygos apimtimi, kadangi kai šalys sudaro susitarimą, tarp jų dažniausiai jau būna kilęs ginčas ir šalims yra daug paprasčiau visas aplinkybes bei taisykles aptarti tokiame susitarime nei mediacijos išlygoje, kuomet dar nėra ginčo tarp šalių.

Susitarimui dėl mediacijos taip pat yra taikomi formos ir turinio reikalavimai tam, kad šalys susitardamos dėl mediacijos jų laikytųsi, nes priešingu atveju, susitarimas, neatitinkantis keliamų reikalavimų, bus laikomas neturintis teisinės galios komercinės sutarties šalių atžvilgiu, todėl bus negaliojantis ir nevykdytinas.

Pagrindiniai susitarimo dėl mediacijos požymiai yra tokie: a) susitarimas gali būti sudaromas dar nesant ginčo tarp šalių; b) gali būti sudaromas jau egzistuojant ginčui tarp šalių; c) susitarimą sudaro būtinieji ir fakultatyvieji turinio elementai: 1) ginčo dalykas tinka mediacijai, 2) terminai, 3) nurodoma mediacijos procedūrą administruojanti institucija arba mediatorius, 4) mediatorių skaičius ir specifinių žinių reikalavimai mediatoriams (jeigu tokios žinios yra reikalingos), 5) mediacijos paslaugų apmokėjimo sąlygos (šalių tarpusavyje patvirtintos išlaidų padengimo proporcijos), 6) taikytina teisė, 7) kalba, 8) vieta.

---

[35]Bublienė, D.; Zemlytė, E. Arbitražiniai susitarimai (arbitražinė išlyga) vartojimo sutartyse: *per se* nesąžininga sąlyga? Teisė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012. p. 10-12. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.vu.lt/leidyba/dokumentai/zurnalai/TeisAe/TeisAe%202012%2084%20tomas/teise_84_bubliene.pdf>.

[36]VKAT arbitražo procedūros reglamentas, *supra* note 34.

Svarbu paminėti ir tai, kad atsiradus pagrindinės sutarties negaliojimo pagrindams, susitarimui dėl mediacijos, kaip ir mediacijos išlygai, yra taikoma autonomiškumo doktrina[37], todėl toks susitarimas yra laikomas savarankiška atskira sutartimi. Susitarimas dėl mediacijos netampa negaliojančiu dėl to, kad pagrindinė sutartis, iš kurios kilo ginčas, buvo nutraukta arba pripažinta negaliojančia. Ši savarankiškumo doktrina analogiškai yra taikoma ir mediacijos išlygai ir susitarimui dėl mediacijos remiantis arbitražinio susitarimo autonomiškumo doktrina. Taigi taikydami analogiją, galime teigti, kad mediacijos išlyga ir susitarimas dėl mediacijos taip pat yra laikomi savarankiškais ir nepriklausomais nuo pagrindinės sutarties likimo, kaip ir arbitražinė išlyga ar „kompromisas“.

Reziumuojant tai, kas buvo palyginta tarpusavyje tiriant Lietuvos ir užsienio šalių literatūrą, buvo pastebėta, kad mediacijos išlyga, kaip sutartinė nuostata, yra labiau paplitusi, negu atskiras susitarimas dėl mediacijos, kaip atskira sutartis. Šį teiginį suponuoja tai, kad mediacijos išlygą, kaip sutartinę nuostatą, šalys yra linkusios rinktis todėl, kad išlyga yra nedidelės apimties, ir dėl to, kad šalims yra kur kas paprasčiau įtraukti į pagrindinę sutartį tokią išlygą, kuri nereikalauja ilgų aprašymų.

Galime daryti prielaidą, kad sutarties šalims, apsisprendusioms rinktis mediaciją kaip priimtiną ginčų sprendimo būdą, yra paprasčiau į pagrindinę sutartį mediacijos išlygą tik įtraukti, o jau kilus ginčui, sudaryti atskirą susitarimą dėl mediacijos, kuris apimties požiūriu yra platesnis, todėl jame ginčo sprendimo sąlygos gali būti aptariamos kur kas plačiau.

Apibendrinant tai, kas buvo išdėtyta šiame poskyryje, galime daryti išvadą, kad pagrindinės susitarimo dėl mediacijos rūšys yra dvi: mediacijos išlyga ir susitarimas dėl mediacijos. Komercinės sutarties šalys, pasirinkusios bet kurią iš nurodytų susitarimo dėl mediacijos rūšių, tarpusavyje susitaria, kad kilusius arba ateityje kilsiančius ginčus, pirmiausia spręs mediacijos būdu. Atsižvelgiant į tai, kad susitarimo rūšys yra vienodos teisinės galios, susitarimas ginčo šalių atžvilgiu turi būti vykdomas, nepriklausomai nuo pasirinktos susitarimo rūšies.

### 1.2. Mediacijos išlygos formos reglamentavimas

Civilinio kodekso 1.73 straipsnio 1 dalies 10 punkte yra numatyta, kad sandoriai, (aut. p. įskaitant ir susitarimą dėl mediacijos), kuriems šis kodeksas ar kiti įstatymai nustato privalomą paprastą rašytinę formą, turi būti rašytinės formos. To paties straipsnio 2 dalyje yra nurodoma,

[37]Atsižvelgiant į tai, kad teisinėje literatūroje kalbant apie arbitražinio susitarimo autonomiškumą pagrindinės sutarties atžvilgiu yra taikoma „autonomiškumo doktrina“ ir tai, kad šiame baigiamajame darbe arbitražinio susitarimo „autonomiškumo doktrinos“ analogiją taikysime mediacijos išlygai arba susitarimui dėl mediacijos, kalbėdami apie „savarankišką“ mediacijos išlygą vartosime „savarankiškumo“ arba „autonomiškumo“ sąvokas kaip sinonimus, jeigu nebus nurodyta kitaip.

kad rašytinės formos sandoriai sudaromi surašant vieną dokumentą, pasirašomą visų sandorio šalių, arba šalims apsikeičiant atskirais dokumentais. Rašytinės formos dokumentui prilyginami šalių pasirašyti dokumentai, perduoti telegrafinio, faksimilinio ryšio ar kitokiais telekomunikacijų galiniais įrenginiais, jeigu yra užtikrinta teksto apsauga ir galima identifikuoti parašą.

Pažymėtina, kad rašytinės formos reikalavimas turi būti suprantamas plačiai, atsižvelgiant į naujausių technologijų pažangą, t.y. gali būti sudaromas elektroninėmis ryšio priemonėmis: telefaksu, elektroniniu paštu ir pan., tačiau susitarimams keliamas vienintelis reikalavimas – susitarime turi būti išreikšta abiejų šalių valia. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – Civilinio proceso kodeksas) 231 straipsnyje yra numatyta taikinimo procedūra[38], o Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 3 straipsnyje yra numatyti mediacijos išlygai keliami formos reikalavimai.

Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta, jog taikinamasis tarpininkavimas taikomas ginčo šalių rašytiniu susitarimu ir ginčo šalys dėl taikinamojo tarpininkavimo gali susitarti tiek kilus ginčui, tiek iš anksto, kai ginčo dar nėra.

VKAT 2003 m. gruodžio 8 d. patvirtintame Vilniaus komercinio arbitražo taikinamojo tarpinininkavimo procedūros reglamente, galiojančiame nuo 2004 m. kovo 8 d., I skirsnio 3 straipsnio 3 dalyje yra numatyta, kad tarpininkavimo ir taikinimo procedūra neorganizuojama, jeigu kita ginčo šalis VKAT tarpininkavimo paslaugų atsisako arba aiškiai raštu neišreiškia savo pritarimo[39].

Taip pat pagal VKAT mediacijos taisyklių 2 straipsnio 1 dalį yra numatyta, kad „ginčo šalys arba šalis, pageidaujanti inicijuoti mediaciją, pateikia VKAT rašytinį prašymą dėl mediacijos vykdymo pagal VKAT mediacijos taisykles, o jeigu minėto straipsnio 4 dalyje numatyta tvarka prašymą vykdyti mediaciją pateikia tik viena ginčo šalis, VKAT ne vėliau kaip per septynias dienas išsiunčia kitai ginčo šaliai pasiūlymą dalyvauti mediacijoje“[40]. Nesant kitos šalies sutikimo mediacija nebus pradedama.

Atsižvelgiant į tai, kad tarptautinės UNCITRAL taikinimo procedūros taisyklės yra taikomos renkantis tokius taikius ginčų sprendimo būdus, kurie yra savanoriški, lankstūs ir efektyvūs, ir tai, kad taikiu būdu sprendžiami ginčai turi būti kilę iš sutartinių komercinių teisinių santykių, dėl kurių taikaus sprendimo komercinės sutarties šalys išreiškia abipusišką sutikimą,

[38]Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
[39]Lietuvos Respublikos nuolatinės arbitražo institucijos „Vilniaus komercinio arbitražo teismo“ valdybos 2003 m. gruodžio 8 d. nutarimu patvirtintas tarpininkavimo ir taikinimo procedūros reglamentas. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20Dokumentai%20LT/VKAT_taikinimo%20REGLAMENTAS_nuo%202004-03-08_1.pdf>.
[40]VKAT mediacijos taisyklės, *supra* note 8.

bei tai, kad mediacija puikiai atitinka aukščiau nurodytus kriterijus, t.y. yra taikus ir efektyvus ginčų sprendimo būdas, galime daryti išvadą, kad šias taisykles galima taikyti ir mediacijos procedūrai.

Be kita ko, analizuojant UNCITRAL taikinimo procedūros taisykles, buvo pastebėta, kad UNCITRAL taikinimo procedūros taisyklių 2 straipsnyje yra pateikiami alternatyvių ginčų sprendimo būdų galimų išlygų ar susitarimų formos reikalavimai, kuriuos analogiškai galime taikyti ir mediacijos išlygai.

Taigi UNCITRAL taikinimo procedūros taisyklių 2 straipsnyje yra numatyta, kad šalis, inicijuojanti taikinimo procedūrą, siunčia kitai šaliai rašytinį kvietimą dėl taikinimo procedūros pradėjimo, o kita ginčo šalis, priėmusi kvietimą dėl taikinimo procedūros, savo sutikimą gali išreikšti žodžiu, bet vėliau šį sutikimą turi patvirtinti raštu. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad remiantis UNCITRAL taikinimo procedūros taisyklių 2 straipsnio pagrindu, vienos ginčo šalies žodžiu išreikšto sutikimo patvirtinimas raštu yra tik rekomendacinio pobūdžio.

Atlikus nacionalių ir tarptautinių teisės aktų ir kitų lydinčiųjų dokumentų lyginamąją analizę, galima išskirti tai, kad Lietuvos Respublikos nacionaliniuose teisės aktuose yra imperatyviai nurodoma, kad susitarimui dėl mediacijos rašytinė forma yra privaloma. Pavyzdžiui, VKAT taikinimo reglamento 3 straipsnyje bei VKAT mediacijos taisyklių 2 straipsnyje yra numatyta, kad nepaisant to ar yra tarp šalių sudarytas susitarimas, ar nėra, šalys kartu arba atskirai, gali kreiptis į VKAT tik pateikus rašytinį prašymą dėl mediacijos procedūros pradėjimo. Šis rašytinis prašymas, jeigu kita šalis vėliau sutinka pradėti mediaciją, bus laikomas rašytiniu šalies valios išreikimo būdu, tai patvirtinus konkliudentiniais ginčo šalies veiksmais.

Manome, kad dėl aplinkybės, jog žodinis susitarimas dažnais atvejais gali būti nepakankamai efektyvus, nes žodinio susitarimo egzistavimą yra daug sudėtingiau įrodyti, o pats susitarimo vykdymas gali būti apsunkintas dėl papildomos įrodinėjimo naštos, tenkančios komercinės sutarties šalims, pagal tarptautinius teisės aktus rašytinė mediacijos išlygos forma yra bent jau rekomenduotina, o Lietuvos Respublikoje mediacijos išlyga arba susitarimas dėl mediacijos turinčiu teisinę galią yra pripažįstamas tik rašytinės formos[41].

Pavyzdžiui, rašytinio arbitražinio susitarimo egzistavimo įrodinėjimą palengvina rašytinio susitarimo atliekamos funkcijos, kurias analogiškai galime taikyti ir mediacijos išlygai. Pasak, Poudret J. F. ir Besson S., yra „skiriamos šios rašytinės formos funkcijos: a) įrodomoji *(ad probationem)*; b) galiojimo *(ad validatem)*“[42]. Kalbant apie rašytinės formos reikalavimą

[41]Schonewille, M.; Schonewille, F., *supra* note 15, p. 249-250.
[42]Poudret, J. F.; Besson, S. Comparative Law of International Arbitration. Second Edition. London: Sweet & Maxwell, 2007. p. 148. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://books.google.lt/books?id=wPRaZaEV3kEC&pg=PA121&hl=lt&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false>.

reikia išskirti tai ar rašytinė forma yra reikalinga tik dėl įrodinėjimo, ar rašytinė forma yra reikalinga nustatant, ar susitarimas yra galiojantis[43].

Mūsų nuomone, įrodomoji funkcija pasitarnauja tuomet, kai viena komercinės sutarties šalis teigia, kad buvo pasirašytas susitarimas dėl mediacijos, tačiau kita ginčo šalis vengia arba bando paneigti šio susitarimo sudarymo faktą.

Tokiu atveju, kai yra tarp šalių egzistuoja rašytinis susitarimas, toks susitarimas atlieka įrodomąją funkciją, ir šalis, siekianti įrodyti tokio susitarimo buvimo faktą, nėra apsunkinama papildoma įrodinėjimo našta.

Kitu atveju, rašytinis susitarimas ir jo turinys padeda identifikuoti ar minėtas susitarimas yra galiojantis ir turintis teisinę galią komercinės sutarties šalių atžvilgiu. Tokiu atveju, šalys ar mediatoriai, vertindami pasirašyto susitarimo turinį, galės nustatyti ar susitarimas yra galiojantis ir atitinkantis turinio reikalavimus, ar ne. Šioje vietoje tinka paminėti ir arbitražinio susitarimo fakto įrodymui keliamas sąlygas pagal 1958 metų Niujorko kovencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo[44] 2 straipsnį, dėl kurio taikymo vienoje iš savo nutarčių yra pasisakęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kad „esminė arbitražinio susitarimo galiojimo sąlyga yra suderintos šalių valios dėl atitinkamo susitarimo sudarymo išreiškimas, todėl esant raštu įformintam arbitražiniam susitarimui ir įrodymams, patvirtinantiems, kad abi šalys vienokiu ar kitokiu būdu tokio susitarimo nuostatoms pritarė, jis laikomas sudarytu pagal šios konvencijos reikalavimus. Dokumento patvirtinimas parašu, antspaudu, yra reikšmingas kaip šalių valios išreiškimo patvirtinimas, bet ne kaip būtina arbitražinio susitarimo galiojimo sąlyga“[45].

Nustatant ar susitarimas dėl mediacijos buvo sudarytas tinkamai susitarimo galiojimo aspektu, manome, kad reikia taikyti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos praktikos analogiją dėl arbitražinio susitarimo galiojimo sąlygų, nes mūsų nuomone, svarbiausia yra tai, kad mediacijos išlygos arba susitarimo dėl mediacijos turinys turi vienareikšmiškai atskleisti ginčo šalių abipusį sutikimą dėl pasirinkto alternatyvaus ginčo sprendimo būdo, nesureikšminant lengvai pašalinamų formos pažeidimų, pavyzdžiui, kaip antspaudo nebuvimas ir pan.

Pasak N. Kaminskienės „alternatyvių ginčų sprendimo procedūros (toliau – AGS procedūra) pradžia siūlytina laikyti momentą, kai abi ginčo šalys raštu susitaria spręsti iškilusį ginčą AGS procedūra. <..> siūlytina laikyti susitarimą spręsti iškilusį ginčą AGS procedūra esant sudarytą raštu ir tada, kai jo turinys yra užfiksuotas bet kokia forma. Toks susitarimo dėl AGS

[43]Poudret, J. F.; Besson, S., *supra* note 42.
[44]1958 metų Niujorko kovencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo. Oficialaus UNCITRAL interneto puslapyje pateikiama informacija. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/XXII_1_e.pdf>.
[45]Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje *ribotos atsakomybės bendrovė „Szolmar“ v. UAB „Ukmedė“*, (bylos Nr. 3K-7-999/2003m.).

procedūros taikymo rašytinės formos aiškinimas atitiktų šiuolaikinių informacinių technologijų išsivystymo lygį, dažną civilinių ir komercinių santykių dalyvių bendravimo formą bei elektroninės komercijos plėtros tendencijas“[46].

Kaip jau buvo minėta ankščiau, mediacijos išlyga arba susitarimas dėl mediacijos gali būti sudaromas ne tik klasikiniu sutarčių sudarymo būdu, bet ir naudojantantis elektroninėmis ryšio priemonėmis, t.y. elektroniniu būdu sudaryti susitarimai bus laikomi galiojančiais ir vykdytinais komercinės sutarties šalių atžvilgiu.

Analizuojant literatūrą[47], buvo pastebėta, kad pasitaiko atvejų, kad komercinės sutarties šalys arba viena iš šalių siekia nuslėpti mediacijos išlygos sudarymo faktą. Tokiais atvejais, kai kurie Australijos teismai turi teisę[48] paaiškėjus faktinei aplinkybei, kad tarp šalių buvo sudarytas susitarimas dėl mediacijos, *ex officio*[49] sustabdyti bylos nagrinėjimą ir nurodyti šalims ginčą spręsti pagal sutartyje numatytą mediacijos išlygą – mediacijos būdu. Reikia pažymėti ir tai, kad tokiose valstybėse, pavyzdžiui kaip Latvijos Respublika, kur mediacija nėra įteisinta kaip privaloma ikiteisminė procedūra, o išiimtinai tik savanoriškai ir laisva valia pasirenkama procedūra[50], net ir paaiškėjus aplinkybei, kad viena iš ginčo šalių neigia mediacijos išlygos faktą, teismas jokiu būdu negali įpareigoti ginčo šalių tarpusavio nesutarimus spręsti mediacijos procedūra[51]. Reikia atsižvelgti į tai, kad teismo nurodymai ginčą spręsti mediacijos būdu yra galimi išimtinai tik tuose šalyse, kuriuose mediacija yra privaloma procedūra arba tam neprieštarauja pačios ginčo šalys. Lietuvos Respublikos teismai ginčo šalims gali pasiūlyti pamėginti taikiai susitarti, tačiau negali ginčo šalių įpareigoti rinktis mediaciją prieš šalių valią.

Atsižvelgiant į tai, kad tarp mediacijos išlygos ir arbitražinės išlygos esti panašumų, analogiškai galima paminėti ir apie arbitražinės išlygos reguliavimą bei arbitražinei išlygai taikomus reikalavimus nacionaliniu ir tarptautiniu mastu. Pavyzdžiui, tiek arbitražinė išlyga ir arbitražinis susitarimas, tiek mediacijos išlyga ir susitarimas dėl mediacijos, praktikoje suprantami panašiai, bet reguliuojami skirtingai.

Kalbant apie formos reikalavimus, keliamus arbitražinei išlygai, reikia paminėti, kad pagal 1985 m. UNCITRAL pavyzdinio įstatymo[52] 2 skyriaus 7 straipsnį (toliau – UNCITRAL pavyzdinis įstatymas) „ginčas gali būti perduodamas arbitražui tik tuomet, jeigu yra arbitražinė išlyga arba, jeigu yra rašytinis susitarimas tarp šalių dėl arbitražo“, o 1958 metų Niujorko

[46]Kaminskienė, N. Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas: monografija: socialiniai mokslai, teisė (01 S).Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011. p. 99.
[47]Sprencer, D.; Brogan, M., *supra* note 16. p. 408-409.
[48]Schonewille M., Schonewille F., *supra* note 15, p. 487.
[49]Sprencer D., Brogan M., *op. cit*., p. 409.
[50]Esplugues, C.; Iglesias, J.L. Palao G., *supra* note 18, p. 33.
[51]Schonewille, M.; Schonewille, F., *op. cit.*, p. 236.
[52]UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, 1985 with amendments as adopted in 2006. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf>.

kovencijoje dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo 2 straipsnyje yra apibrėžta, kad „kiekviena susitariančioji valstybė pripažįsta rašytinį susitarimą, pagal kurį pusės pasižada perduoti arbitražui visus ar tam tikrus ginčus <..> galinčius būti arbitražo nagrinėjimo dalyku. Terminas „rašytinis susitarimas“ apima arbitražinę išlygą sutartyje arba arbitražinį susitarimą, pusių pasirašytą ar esantį pasikeitimo raštuose arba telegramose“.

Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo II skyriaus 10 straipnyje yra imperatyviai nurodoma, kad arbitražinis susitarimas yra laikomas galiojančiu tik tokiu atveju, jeigu arbitražinis susitarimas buvo įformintas kaip arbitražinė išlyga, įrašyta sutartyje, arba kaip šalių sudaryta atskira sutartis. Toliau minėto straipsnio 2 dalyje yra nurodoma, kad arbitražinis susitarimas turi būti sudaromas raštu ir laikomas galiojančiu, jeigu buvo įformintas bendru šalių pasirašytu dokumentu arba sudarytas šalims apsikeičiant raštais (kurie gali būti siunčiami elektroninių ryšių galiniais įrenginiais, jeigu yra užtikrintas perduodamos informacijos vientisumas ir autentiškumas) ar kitais dokumentais, kuriuose fiksuojamas tokio susitarimo sudarymo faktas, arba sudarytas naudojantis elektroninių ryšių galiniais įrenginiais, jeigu yra užtikrintas perduodamos informacijos vientisumas ir autentiškumas ir juose esanti informacija yra prieinama toliau naudoti, arba šalys apsikeičia ieškiniu ir atsiliepimu į ieškinį, kuriuose viena šalis tvirtina, o kita šalis neneigia, kad jos sudarė arbitražinį susitarimą, arba yra kitokių rašytinių įrodymų, kad šalys yra sudariusios ar pripažįsta arbitražinį susitarimą. Pagal šio įstatymo 10 straipsnio 3 dalį nuoroda šalių sudarytoje sutartyje į dokumentą, kuriame yra arbitražinė išlyga, laikoma arbitražiniu susitarimu, jeigu ta sutartis ar tas dokumentas atitinka šio straipsnio 2 dalyje nustatytus formos reikalavimus.

Lietuvos Aukščiausias Teismas yra pateikęs aiškinimą, jog tiek pagal arbitražo doktriną, tiek pagal praktikoje galiojančias nuostatas, arbitražinio susitarimo buvimą ir galiojimą, taigi ir šalių valią spręsti ginčus arbitražine tvarka, gali patvirtinti ne tik rašytiniai įrodymai, bet ir kiti faktai, tarp jų – sutarties vykdymas, iš kurio galima padaryti išvadą, jog šalys sutiko su jų sudarytos sutarties sąlygomis, tarp jų – ir su sutartyje įtvirtinta arbitražine išlyga[53]. Manome, kad analogiškai taikant šį Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimą, sutarties, kurioje yra įtraukta mediacijos išlyga, tokios sutartinės nuostatos vykdymas reišktų, jog šalys taip pat sutinka su jų sudarytos sutarties sąlygomis ir joms pritaria, nes vykdo sutartį, kurioje yra įtraukta mediacijos išlyga, kaip susitarimas ginčą spręsti mediacijos būdu.

Apibendrinus nacionalius ir tarptautinius teisės aktus, darytina išvada, kad pagal UNCITRAL pavyzdinį įstatymą rašytinė forma yra imperatyviai reikalaujama tik dėl arbitražinio

[53]Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. Belgijos įmonė „Hydro Soil Services“,* (bylos Nr. 3K-3-62/2007 m.); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje *ribotos atsakomybės bendrovė „Szolmar“ v. UAB „Ukmedė“,* (bylos Nr. 3K-7-999/2003m.).

susitarimo, o pagal UNCITRAL taikinimo procedūros taisykles yra tik rekomenduojama, kad mediacijos išlyga tarp šalių būtų sudaryta raštu.

Tuo tarpu Lietuvos Respublikos nacionaliniuose teisės aktuose yra imperatyviai nurodoma, kad tiek mediacijos išlygai, tiek susitarimui dėl mediacijos, taip pat ir arbitražinei išlygai ir arbitražiniam susitarimui rašytinė forma yra privaloma.

Verta paminėti ir tai, kad, pavyzdžiui, Vokietijos Federacinėje Respublikoje tarp teisės mokslo atstovų vyksta diskusija, ar reikia mediacijos išlygai arba susitarimui dėl mediacijos taikyti tokius pačius standartus, kurie yra taikomi arbitražinei išlygai arba arbitražiniam susitarimui. Pavyzdžiui, kai kurių Vokietijos teisės mokslo atstovų nuomone, Vokietijos civilinio proceso kodekso[54] § 1031 straipsnyje numatytų imperatyvių reikalavimų, keliamų arbitražinio susitarimo formai, nereikėtų analogiškai taikyti mediacijos išlygai arba susitarimui dėl mediacijos formos aspektu. Pasak Vokietijos teisininkų, arbitražinę išlygą lyginant su mediacijos išlyga, esminis šių alternatyvių ginčų sprendimo būdų skirtumas yra tai, kad asmenims, susitarusiems tarpusavio ginčus spręsti mediacijos būdu, negali būti taikomi draudimai vienašališkai atsisakyti mediacijos procedūros ir kreiptis į teismą, nes kaip yra žinoma arbitražo doktrinoje[55], ginčo šalys arbitražo proceso gali atsisakyti tik bendru sutarimu, tačiau jokiu būdu ne vienašališkai.

Vokietijos akademinėje bendruomenėje vyrauja nuomonė, kad rašytinis šalių susitarimas dėl mediacijos gali apsunkinti ginčo šalių galimybes savo teises ir teisėtus interesus ginti teisme, nes yra teigiama, jog nuostata, numatanti visų pirma naudotis ikiteismine procedūra – mediacija, pareikalaus iš ginčo šalių papildomo laiko ir finansinių išteklių. Dėl šios priežasties, tokios pozicijos besilaikančių Vokietijos teisininkų nuomone, rašytinės mediacijos išlygos formos reikalavimas tik apsunkins ginčo šalių teisminio ginčo nagrinėjimo prieinamumą, mediacijos išlyga taps našta ir sumažins ginčo šalių bylinėjimosi galimybes teisme.

Šios nuomonės besilaikantys akademikai siūlo mediacijos išlygai taikyti lanksčius formos reikalavimus ir tokiu būdu garantuoti platesnį ginčo šalių teisių gynimo būdų pasirinkimą. Taigi iki šios dienos, Vokietijos Federacinėje Respublikoje nėra numatyta specialių reikalavimų, taikytinų mediacijos išlygos formai, tačiau yra numatoma, kad mediacijos išlygai yra taikomi sutarčių teisės principai ir tai, kad mediacijos proceso inicijavimui yra privalomas abiejų tarpusavio sutarties šalių pritarimas dėl mediacijos procedūros pradėjimo, tačiau sutikimas gali būti išreiškiamas tiek žodžiu, tiek raštu[56].

[54]Vokietijos civilinio proceso kodeksas (*Zivilprozessordnung ZPO*). [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.zpo.de>.
[55]Dominas, G.; Mikelėnas, V., *supra* note 25, p. 102.
[56]Esplugues, C.; Iglesias, J.L.; Palao, G., *supra* note 18, p. 164-165.

Štai Latvijos Respublikoje apskritai nėra reikalaujama, kad tarp šalių būtų sudarytas susitarimas dėl mediacijos nei žodžiu, nei raštu[57], kadangi mediacija šioje valstybėje yra išimtinai tik savanoriškas ir jokiu būdu neprivalomas procesas[58]. Verta paminėti ir tai, kad Latvijos Respublikoje, kaip ir Lietuvoje, šalys, pasirinkusios mediaciją, ginčo nagrinėjimą gali perduoti teismui, jeigu viena iš šalių nesutiko dalyvauti mediacijoje arba mediacija tarp šalių buvo nesėkminga, arba mediacijos metu viena iš šalių nutarė pasitraukti iš mediacijos proceso ir apie tai raštu informavo kitą ginčo šalį[59].

Atsižvelgiant į nacionalinius ir tarptautinius mediacijos išlygos reguliavimo ypatumus, darytina išvada, kad Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas mediacijos išlygą laiko atitinkančią visas jai keliamas teisėtumo ir galiojimo sąlygas tik tuomet, kai mediacijos išlyga ar susitarimas dėl mediacijos yra rašytinės formos.

### 1.4. Mediacijos išlygos funkcijos

Kitas ne mažiau svarbus aspektas – mediacijos išlygos arba susitarimo dėl mediacijos atliekamos funkcijos. Šioje dalyje reikėtų paminėti ir arbitražinės išlygos arba „kompromiso“ funkcijas, kadangi arbitražinės išlygos funkcijos analogiškai gali būti pritaikomos ir mediacijos išlygai arba susitarimui dėl mediacijos.

Pasak buvusio ICC Tarptautinio Arbitražo Teismo generalinio sekretoriaus Frédéric Eisemann pagal arbitražinio susitarimo doktriną „kompromisas“ atlieka šias funkcijas: 1) sukuria privalomus teisinius padarinius ginčo šalims; 2) riboja valstybių teismų kišimasi į ginčo sprendimą iki sprendimo priėmimo stadijos; 3) įgalioja ir suteikia teisę arbitrams spręsti ginčus, kurie gali kilti arba jau kilo tarp šalių; 4) sukuria sąlygas efektyviam ir greitam procesui, o tokiam procesui pasibaigus, jo metu priimtus sprendimus būtų galima vykdyti[60].

Šias arbitražinio susitarimo atliekamas funkcijas analogiškai galima priskirti ir mediacijos išlygai arba susitarimui dėl mediacijos, kadangi arbitražinės išlygos arba „kompromiso“ funkcijos yra praktiškai identiškos mediacijos išlygos arba susitarimo dėl mediacijos atliekamoms funkcijoms.

Manome, kad mediacijos išlyga arba susitarimas dėl mediacijos atlieka šias funkcijas: 1) sukuria privalomus teisinius padarinius ginčo šalims; 2) riboja valstybių teismų kišimasi į ginčo sprendimą iki sprendimo priėmimo stadijos; 3) įgalioja mediatorius ir suteikia jiems teisę spręsti ginčus, kurie gali kilti arba jau kilo tarp šalių; 4) sukuria sąlygas efektyviam ir greitam

[57]Esplugues, C.; Iglesias, J.L.; Palao, G., *supra* note 18, p. 33.
[58]Schonewille, M.; Schonewille, F., *supra* note 15, p. 237.
[59]*Ibid*., p. 249.
[60]Robert M. Nelson, LL.B. Internetinis tinklapis. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.nelsonadr.ca/content.php?doc=58>.

procesui, o tokiam procesui pasibaigus, jo metu priimtus sprendimus būtų galima vykdyti; 5) yra užtikrinama, kad mediacijos procedūra yra taikoma esant tik abiejų šalių pritarimui[61].

Apibendrinus atliktą literatūros ir teisės aktų analizę, galime teigti, kad mediacijos išlyga tinkamai atliks jai priskiriamas funkcijas tuo atveju, jeigu bus rašytinės formos, o ginčo šalys šių funkcijų pagalba lengviau nustatys ar mediacijos išlyga arba susitarimas dėl mediacijos yra galiojantis ir tinkamas tarpusavio sudaromos sutarties turiniui.

[61]Robert M. Nelson, LL.B. Internetinis tinklapis, *supra* note 60.

## 2. MEDIACIJOS IŠLYGOS KOMERCINĖSE SUTARTYSE GALIA TURINIO ASPEKTU

### 2.1 Turinio reikalavimai

Pradedant kalbėti apie mediacijos išlygos turinio reikalavimus, kaip vieną iš galimų mediacijos išlygų formuluočių siūlytina išanalizuoti jau ankščiau minėtą VKAT mediacijos išlygą, puikiai tinkančią komerciniams sandoriams. Taigi komercinių sutarčių šalys, sudarydamos komercinę sutartį, pavyzdžiui kaip pirkimo-pardavimo, nuomos, rangos ar kt., yra laikomos lygiavertėmis viena kitos atžvilgiu, todėl remiantis šalių lygiateisiškumo, savanoriškumo, sąžiningumo principais, kurių pagrindu yra vedamas visas mediacijos procesas, yra laisvos į pasirašomą komercinę sutartį įtraukti ir mediacijos išlygą.

Komercinės sutarties šalys mediacijos išlygos turinyje gali aptarti jų sutarties ypatumus atitinkančias aplinkybes ir apibrėžti kada ir kaip bus taikoma mediacija, kad kilusį ginčą pavyktų išspręsti taikiu būdu.

Šalims, įtraukusioms į sutartį mediacijos išlygą, nekyla dvejonių, jog pirmiausia bus svarstoma dėl mediacijos procedūros taikymo, todėl šalims nereikės papildomai galvoti, kad kilęs ginčas pirmiausia bus sprendžiamas taikiu būdu. Tačiau, jeigu ginčas kilo iš sutarties, kurioje nėra įtraukta mediacijos išlyga, kaip sutarties nuostata, tokiu atveju, tik savanorišku abiejų šalių atskiru susitarimu bus galima susitarti dėl mediacijos procedūros taikymo. Tokiame susitarime paprastai yra aptariami mediacijos proceso bei organizaciniai klausimai dėl mediatoriaus ar institucijos skyrimo, apmokėjimo sąlygų, mediatorių skaičiaus, taikytinos teisės, proceso kalbos, vietos ir kt. Šis susitarimas tampa teisėta atskira sutartimi.

Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje yra numatyta, kad „Kai ginčo šalys susitaria ginčą spręsti taikinamojo tarpininkavimo būdu, jos turi prieš kreipdamosi į teismą arba arbitražą bandyti ginčą išspręsti šiuo būdu“, tačiau šiuo atveju reikia pabrėžti, kad mediacijos išlyga negali būti įtraukiama į sutartį, kaip vienintelė ginčo nagrinėjimo procedūra. Nepaisant to, jog šalys nors ir susitarė ginčą spręsti mediacijos būdu, reikia nepamiršti, kad šalims neradus bendro sprendimo, jos visuomet turi galimybę ginčą spręsti arbitraže arba teisme.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos išankstinės bylinėjimosi tvarkos reglamantavimą, manome, kad tokios nuostatos yra tam, kad komercinės sutarties šalys į sutartį negalėtų įtraukti nuostatų, kurios apribotų kitos sutarties šalies teisę į teisminę gynybą. Priešingai, šalys turi susitarti taip, kad mediacijos išlygos turinio formuluotė neišstumtų teisminio ginčo nagrinėjimo

būdo ir neapribotų kitos šalies teisių[62]. Sekančiuose šio skyriaus poskyriuose aptarsime mediacijos išlygos ir susitarimo dėl mediacijos turinio elementus.

### 2.1.1. Ginčo tinkamumas

Tam, kad mediacijos išlyga būtų sėkmingai taikoma ir laikoma atitinkanti mediacijos išlygai keliamas teisėtumo sąlygas, mediacijos išlygos arba susitarimo dėl mediacijos turinyje turi būti numatyta aplinkybė, kad šalys visus, iš atitinkamos sutarties ar su ja susijusius ginčus, sprendžia mediacijos būdu, o nepavykus taikiai susitarti, šalys savo teises ir teisėtus interesus gali ginti teisme arba arbitraže.

Taigi vienas iš privalomųjų reikalavimų yra ginčo tinkamumas mediacijai. Mediacijai netinka ginčai, dėl kurių šalys neturi teisės susitarti, pavyzdžiui, Civilinio kodekso LII skyriaus 6.986 straipsnio 2 dalyje yra numatyta „jeigu taikos sutartis buvo sudaryta remiantis sandoriu, kuris taikos sutarties sudarymo metu negaliojo, tai tokia taikos sutartis negalioja“, todėl tokie ginčai, kylantis tarp komercinės sutarties šalių, yra netinkami mediacijai, nes yra sunku arba praktiškai neįmanoma nustatyti sutarties nevykdymu padarytos žalos ginčo šalims[63]. Tačiau tokius ginčus, kurie netinka mediacijai, visuomet galima spręsti teismo keliu, kadangi šių ginčų sprendimą imperatyviai reguliuoja atitinkami teisės aktai.

Taip pat mediacijos išlygoje rekomenduotina aptarti aplinkybes kada mediacija bus taikoma visam ginčui, kada tik iš dalies. Atsižvelgiant į tai, kad kilus ginčui visada egzistuoja šalių teisė kreiptis į teismą, nepriklausomai nuo to ar ginčo šalys tariasi, ar jau susitarė dėl ginčo dalies sprendimo mediacijos būdu, dėl kitos kilusio ginčo dalies šalims nėra sukūriamos papildomos kliūtys kreiptis į teismą, t.y. dėl kitos ginčo dalies, dėl kurios greičiausiai nebus pasirašoma taikos sutartis, šalys gali kreiptis į teismą ir be mediacijos.

Šis reikalavimas, kad tarp sutarties šalių kilęs ginčas ar nesutarimas turi būti kilęs iš atitinkamos sutarties ir turi būti tinkamas mediacijai, apibrėžia mediacijos išlygos taikymo ribas ir tuo pačiu apriboja komercinės sutarties šalių galimybes piknaudžiauti savo teisėmis. Šalys piknaudžiauti gali tuomet, kai nėra sudaryta rašytinė sutartis ir nėra aišku ar pagal tokią konkliudentiniais veiksmais vykdomą sutartį šalys ar šalis pageidauja ginčą spręsti mediacijos procedūra, kadangi tokiais atvejais šalys gali pradėti įvairiai interpretuoti sąvoką, kad ginčas turi būti iš atitinkamos sutarties arba su ja susijęs.

Išanalizavus užsienio šalių publikacijas, galima daryti išvadą, kad aukščiau minėti mediacijos išlygos kilmei ir apimčiai taikomi reikalavimai padeda taupyti tiek sutarties šalių, tiek

[62]Sprencer, D.; Brogan, M., *supra* note 16, p. 410.
[63]*Ibid*.

institucijų, teikiančių mediacijos paslaugas, laiką bei lėšas. Taip pat palengvina patį ginčo sprendimą, nes priešingu atveju, šalims, sudariusioms komercinę sutartį ir tiksliai neapibrėžusioms mediacijos taikymo ribų, atsiranda tikimybė, kad gali kilti dar vienas ginčas dėl skirtingo šalių požiūrio į tai, ar ginčas yra kilęs iš sutarties ar su ja susijęs, ar ne, t.y. ar taikyti mediacijos procedūrą, ar ne. Siekiant išvengti nereikalingų ir prie susitarimo nevedančių diskusijų, rekomenduotina šias aplinkybes aptarti pačioje mediacijos išlygoje arba susitarime dėl mediacijos ir mediacijos procedūrą rinktis tik tais atvejais, kada ginčas yra tinkamas mediacijos procedūrai bei neprieštarauja nacionaliniams ar tarptautiniams teisės aktams.

### 2.1.2. Terminai

Antrasis mediacijos išlygos turinio elementas, kurį yra reikalinga aptarti yra terminai. Terminai, kuriuos dažniausiai ginčo šalys nurodo mediacijos išlygoje arba susitarime dėl mediacijos būna trijų rūšių:

1) mediacijos pradžios terminai;

2) mediacijos proceso terminai;

3) mediacijos pabaigos terminai.

Taigi pirmasis mediacijos išlygoje aptariamas terminas yra laiko tarpas per kurį sutarties šalys turi pradėti mediacijos procedūrą arba pageidauja būti informuotomis apie kitos ginčo šalies sutikimą dėl mediacijos pradėjimo. Mediacijos išlygoje arba susitarime dėl mediacijos šį terminą yra reikalinga aptarti dėl vienos paprastos priežasties – pradžios terminas aktualus, jeigu praėjus nustatytiems terminams ir mediacijos procedūrai neprasidėjus, ginčo šalims tampa aišku, kad jos jau gali kreiptis į teismą.

Paprastai šis terminas yra nustatomas ne ilgesnis kaip 14 dienų, tačiau atskirais atvejais, tai gali priklausyti ir nuo kiekvienos sudaromos sutarties ypatumų bei pačių šalių susitarimo. Pavyzdžiui, Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje yra numatytas vieno mėnesio terminas per kurį turi prasidėti mediacija. Priklausomai nuo šalių sutarto mediacijos pradžios termino, per šį laiko tarpą, viena iš sutarties šalių išsiunčia kitai sutarties šaliai rašytinį pranešimą apie pageidavimą ginčą spręsti mediacijos būdu. Tuomet pranešimą išsiuntusi šalis laukia atsakymo iš kitos šalies dėl sutikimo ar nesutikimo pradėti mediaciją tiek dienų, kiek nurodyta mediacijos išlygoje arba susitarime dėl mediacijos. Vis dėlto, per nurodytą laiko tarpą, nesulaukus atsakymo, pranešimą išsiuntusi šalis gali laikyti, kad pateiktam pasiūlymui kita pusė nepritarė ir pasirinko klasikinį bylinėjimosi kelią arba arbitražą, priklausomai, kaip šalys buvo susitarusios sutartyje. Paminėtina ir tai, kad aukščiau minėto įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje yra numatyta, jog „kai tokie terminai susitarime dėl taikinamojo

tarpininkavimo nenustatyti, ginčo šalis gali kreiptis į teismą arba arbitražą praėjus vienam mėnesiui po to, kai raštu pasiūlė kitai ginčo šaliai išspręsti ginčą taikinamojo tarpininkavimo būdu“. Pasak Vigitos Vėbraitės vadovaujantis Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalimi bei Civilinio proceso kodekso 137 straipsio 2 dalies 3 punktu, teismas turėtų nepriimti ieškinio tais atvejais, kai šalys nesilaikė išankstinio bylos nagrinėjimo ne teisme tvarkos[64]. Reikia paminėti ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarimą[65], kuriame yra pasakyta, jog pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmens teisių ar laisvių pažeidimo galima būtų spręsti teisme.

Lietuvoje mediacija nėra įtvirtinta kaip privaloma komercinių santykių ikiteisminė ginčų nagrinėjimo procedūra. Priešingai, šis alternatyvus ginčų sprendimo būdas yra savanoriškas ir šalys, įtraukdamos mediacijos išlygą pabrėžia, kad šią nuostatą į sutartį įtraukė laisva valia, niekieno nespaudžiamos, tuo pačiu pareikšdamos, kad susipažino su išlygos tekstu, jį supranta ir žino išlygos nesilaikymo pasekmes. Todėl reikalavimas įpareigoti kitą sutarties šalį privalomai sutikti dėl mediacijos prieštarautų pačiai mediacijos prigimčiai. Sutikimas dėl mediacijos turi būti priimtas išimtinai tik laisva šalių valia, pilnai suprantant mediacijos išlygos reikšmę bei tai, kad atsisakius mediacijos, toks pasirinkimas šalims nesukelia jokių teisinių sankcijų, kadangi mediacija yra kaip alternatyva, papildanti šalių teisę į teisminę gynybą[66].

Antroji terminų rūšis yra procesiniai terminai. Pavyzdžiui, komercinės sutarties šalims yra rekomenduojama susitarti dėl mediatoriaus paskyrimo arba mediacijos vietos pasirinkimo terminų, ypač tais atvejais kai šalys nebuvo susitarusios dėl šių terminų pačioje mediacijos išlygoje arba susitarime dėl mediacijos. Atkreiptinas dėmesys, kad šiuos terminus galima aptarti ir mediacijos proceso taisyklėse, kuriomis šalys vadovausis visos mediacijos metu. Pavyzdžiui, jeigu komercinės sutarties šalys pasirinko ginčą spręsti mediacijos paslaugas teikiančioje insitucijoje, tuomet pasirinkta institucija per institucijos taisyklėse nurodytą terminą paskiria mediatorių. Šalims susitarus dėl procesinių terminų, tikėtina, jog procesas bus kokybiškas ir bus išvengta laiko vilkinimo bei pačio proceso organizavimo spragų. Atkreiptina ir tai, kad šie procesiniai terminai yra orientuojami ne tik į ginčo šalių, bet ir į kitų proceso dalyvių, kaip liudytojų, ekspertų ar mediacijos paslaugą teikiančios institucijos darbuotojų teises ir pareigas.

Trečioji terminų rūšis – mediacijos pabaigos terminai. Mediacijos pabaigą lemia viena iš žemiau nurodytų sąlygų: a) mediacijos metu šalims susitarti nepavyko, todėl mediacija

[64]Vėbraitė, V., *supra* note 30, p. 162.
[65]Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 48 straipsnio 1 dalies (1999 m. liepos 7 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
[66]Sprencer, D.; Brogan, M., *supra* note 16, p. 410-411.

laikoma pasibaigusia; b) viena iš ginčo šalių pasitraukė iš mediacijos; c) ginčo šalys mediacijos metu pasiekė abi puses tenkinantį susitarimą ir sudarė taikos sutartį.

Taigi tais atvejais, kai ginčo šalys mediaciją pradėjo, tačiau per nustatytą laikotarpį joms nepavyko pasiekti taikos susitarimo, mediacija yra laikoma pasibaigusia. Pavyzdžiui, VKAT pateikiamoje mediacijos išlygoje yra numatytas 3 mėnesių terminas visam mediacijos procesui. Šis terminas skirtas susitarimo pasiekimui su mediatoriaus pagalba ir mediacijos procedūros užbaigimui. Tačiau, jeigu per šį laikotarpį šalims nepavyko susitarti, mediacijos procedūra laikoma nesėkminga ir yra nutraukiama, mediacijos procedūros nutraukimą gali inicijuoti tiek ginčo šalys, tiek mediatorius. Pavyzdžiui, Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 9 straipsnyje yra numatyta, kad „taikinamojo tarpininkavimo pabaigos momentu laikoma: 1) ginčo šalies rašytinio pareiškimo dėl nesutikimo spręsti ginčą taikinamojo tarpininkavimo būdu išsiuntimo kitai ginčo šaliai diena. Jeigu ginčo šalys nebuvo sudariusios susitarimo dėl taikinamojo tarpininkavimo ir viena ginčo šalis pateikė kitai ginčo šaliai šio įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje nurodytą pasiūlymą, laikoma, kad taikinamasis tarpininkavimas yra baigtas anksčiausiu iš šių momentų: pasiūlymą gavusios ginčo šalies rašytinio pareiškimo dėl nesutikimo spręsti ginčą taikinamojo tarpininkavimo būdu išsiuntimo kitai ginčo šaliai dieną arba praėjus vienam mėnesiui nuo to pasiūlymo išsiuntimo dienos, jeigu kita ginčo šalis per šį terminą raštu nepareiškė sutikimo ginčą spręsti taikinamojo tarpininkavimo būdu; 2) taikinimo tarpininko rašytinio pareiškimo dėl taikinamojo tarpininkavimo pabaigos pateikimo visoms ginčo šalims diena; 3) ginčo šalies rašytinio pareiškimo dėl pasitraukimo iš taikinamojo tarpininkavimo pateikimo taikinimo tarpininkui ir kitai ginčo šaliai diena; 4) visų ginčo šalių rašytinio pareiškimo dėl taikinamojo tarpininkavimo pabaigos pateikimo taikinimo tarpininkui diena; 5) ginčo šalių taikos sutarties sudarymo diena“.

VKAT pateikiamą mediacijos išlygos formuluotę lyginant su užsienio šalių naudojamomis išlygomis[67], VKAT mediacijos išlygoje šalims susitaikyti skirtas terminas yra numatytas ne ilgesnis kaip 3 mėnesių. Viena vertus, šis terminas gali pasirodyti per ilgas, kita vertus, priešingai – nepakankamas, tai yra per trumpas lyginant su teisminiam bylinėjimuisi skiriamu laiku. Tačiau reikia nepamiršti aplinkybės, kad šalims, pasirinkusioms mediacijos procedūrą, viso proceso metu joms padeda trečiasis nešališkas asmuo – mediatorius. Mediatorius yra laikomas savo srities profesionalu, kurio pagrindinės funkcijos yra padėti šalims, todėl manytina, kad 3 mėnesių terminas su profesionalaus mediatoriaus pagalba, yra pakankamas. Tačiau reikia nepamiršti aplinkybės, jog mediacija yra lankstus ir efektyvus ginčų sprendimo

[67]Jams Clause Workbook „A Guide to Drafting Dispute Resolution Clauses Fors Commercial Contracts“, [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.jamsinternational.com/rules-procedures/international-dispute-resolution-clauses>; The International Mediation Institute (IMI), [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <https://imimediation.org/model-mediation-clauses>.

būdas, todėl manome, kad komercinės sutarties šalys, visada gali pratęsti mediacijos terminą, jeigu mato realias galimybes kilusį ginčą užbaigti taikiai.

Kaip jau minėta ankščiau, šalys, siekdamos ginčą spręsti taikiai bei išsaugoti esamus ir ateityje toliau planuojamus plėtoti komercinio pobūdžio santykius, dažnu atveju pageidauja ginčą užbaigti greitai, rezultatyviai, operatyviai, ekonomiškai ir sąžiningai, kadangi ginčo šalims renkantis mediaciją vienas iš svarbiausių kriterijų yra operatyvumas.

Komercinių sutarčių šalys mediaciją pradeda ne dėl to, kad mediacija, kaip ginčų sprendimo procedūra, buvo įtraukta į sutartį mediacijos išlygos pagrindu, bet ir vedinos siekio sutaupyti lėšų bei laiko, kuris yra labai brangus kiekvienam verslo subjektui, siekiančiam vystyti verslą nacionaliniu ir tarptautiniu mastu.

Kaip žinia, Lietuvos Respublikos teismai yra apkrauti dideliu bylų skaičiumi, teisėjams tenka didelis darbo krūvis, todėl ir besibylinėjančių asmenų laiko ir lėšų sąnaudos yra atitinkamai didelės, todėl manome, kad siūlymas mediacijos procedūrą tęsti 3 mėnesius yra protingas ir objektyvus. Tačiau, jeigu per šį laiko tarpą šalims nepavyksta pasiekti taikaus susitarimo, tuomet šalims yra siūloma mediacijos procedūrą nutraukti kaip nesėkmingą ir kreiptis į teismą. Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatyta, kad nutraukti mediacijos procesą galima tiek mediatoriaus, tiek vienos arba abiejų šalių iniciatyva.

Šalių siekį mediacijos išlygoje arba susitarime dėl mediacijos numatyti aiškius ir konkrečiu dienų skaičiumi apibrėžtus terminus galima įvardinti kaip vieną iš būdų išvengti sutarties šalių piknaudžiavimo viena kitos atžvilgiu bei užkirsti kelią ginčo vilkinimui, kadangi komercinių sutarčių šalims laikas yra ypatingai brangus tais atvejais, kai yra reali tikimybė, kad kiekviena besitęsiančio ginčo diena pareikalaus didžiulių nuostolių.

Mūsų nuomone, terminų svarba yra akivaizdi, nes mediacijos išlygoje arba susitarime dėl mediacijos aptariami terminai turi atitikti protingumo kriterijus ir neapsunkinti sutarties šalių padėties viena kitos atžvilgiu, o mediacijos išlygos turinys neturi eleminuoti šalių teisės į teismą, nes tik protingų bei kiekvieną situaciją atitinkančių terminų pagalba šalys, padedamos mediatoriaus, gali pasiekti susitarimą ir sąžiningai jo laikytis.

### 2.1.3. Mediatoriaus arba mediacijos paslaugas teikiančios institucijos skyrimas ir reikalavimai

Komercinės sutarties šalys yra laisvos dėl institucijos, kuri teiktų mediacijos proceso administravimo paslaugas, pasirinkimo. Autorės nuomone, mediacijos paslaugas teikiančią instituciją yra būtina įtraukti į mediacijos išlygą arba susitarimą dėl mediacijos todėl, kad jau

kilus ginčui ir abiejoms šalims nutarus pradėti mediacijos procedūrą, tarp ginčo šalių nebekils dar vienas ginčas kokiai institucijai reikia pateikti rašytinį prašymą dėl mediacijos procedūros pradėjimo.

Iš visų nagrinėtų mediacijos išlygos formuluočių, nepavyko rasti tokios, kurioje nebūtų aptarta mediacijos procesą administruojanti institucija. Akivaizdu, kad kiekviena institucija, teikianti mediacijos paslaugas ir pateikusi rekomenduojamą mediacijos išlygos formuluotę, visuomet nurodo, kad šalims, šios išlygos pagrindu, yra galimybė pradėti mediaciją, kuri bus vedama nurodytoje institucijoje, pagal tos institucijos patvirtintas taisykles.

Kaip pavyzdį galima pateikti VKAT patvirtintas mediacijos taisykles, kuriose yra numatyta, kad „Kiekvienas ginčas <...> yra sprendžiamas <...> Vilniaus komercinio arbitražo teisme pagal šio teismo mediacijos taisykles“[68]. Mediacijos taisyklės reglamentuoja tvarką, pagal kurią VKAT vykdo ir administruoja mediacijos procedūrą[69]. Mediacijos taisyklėse yra numatytos visos svarbios aplinkybės, kurių pagrindu yra vedamas taikinimo procesas. Taisyklėse dažniausiai yra aprašomi tokie atvejai, kurių šalys paprastai neįtraukia į mediacijos išlygą, tačiau ginčo šalių pasirinkta institucija, turėdama tokias taisykles, pateikia jas ginčo šalims ir, jeigu šalys jas patvirtina, tuomet jomis vadovaujamasi viso mediacijos proceso metu. Tačiau šalys visada turi galimybę susitarti ir dėl kitų taisyklių taikymo, pavyzdžiui, jeigu mediacijos procedūrą vykdo ir administruoja VKAT, mediacijos proceso metu nebūtinai turi būti taikomos VKAT pateiktos mediacijos taisyklės. Tarpusavyje susitarusių šalių prašymu galima taikyti ir kitas mediacijos procedūrai tinkančias taisykles[70], kurios yra priimtinos ginčo šalims arba labiau tinkančios kilusio ginčo specifikai.

Svarbu paminėti tai, kad šalys, sudarydamos susitarimą dėl mediacijos arba įtraukdamos mediacijos išlygą į tarpusavio sudaromą sutartį, gali nurodyti ne tik mediacijos paslaugas teikiančios institucijos pavadinimą, bet mediatoriumi gali pasirinkti ir nurodyti fizinį asmenį, kuris turi teisę teikti mediacijos paslaugas. Fizinis asmuo, dirbantis individualiai ir nepriklausantis jokiai mediacijos paslaugas teikiančiai institucijai, gali teikti mediacijos paslaugas, jeigu yra kvalifikuotas ir atitinka šios profesijos atstovams keliamus reikalavimus.

[68]VKAT mediacijos taisyklės, *supra* note 8.
[69]VKAT Mediacijos taisyklių 1 straipsnis: „1. Šios taisyklės nustato tvarką, pagal kurią Vilniaus komercinio arbitražo teismas (toliau – VKAT) administruoja ir vykdo mediacijos procedūras. 2. Mediacija (taikinamasis tarpininkavimas) – tai ginčų sprendimo procedūra, kurios metu vienas ar keli mediatoriai (taikinimo tarpininkai) padeda ginčo šalims jį spręsti taikiai. 3. Vykdant mediaciją pagal šias taisykles taip pat laikomasi Europos mediatorių elgesio kodekso nuostatų. 4. Pagal šias taisykles mediacija gali būti taikoma spręsti nacionalinius arba tarptautinius paprastai privatinio pobūdžio ginčus dėl kurių gali būti sudaryta taikos sutartis. Mediacija gali būti taikoma visam ginčui arba jo daliai išspręsti. Mediacija gali būti vykdoma nepriklausomai nuo to ar šalys naudoja kitus ginčo sprendimo būdus, išskyrus atvejus, kai šalių susitarimu arba galiojančiais teisės aktais nustatyta kitaip. 5. Šalių prašymu VKAT gali taikyti ir kitas taisykles bei procedūras“.
[70]VKAT mediacijos taisyklės, *op. cit.*

Pavyzdžiui, mediacijos procesą administruojančios institucijos taisyklėse paprastai jau būna aprašytas mediatoriaus kandidatūros klausimas. Svarbu paminėti, kad viena ginčo šalis visuomet gali pateikti kitai ginčo šaliai savo siūlomo mediatoriaus kandidatūrą, kadangi šalims nėra prievolės rinktis tik iš mediacijos paslaugas teikiančios institucijos pateiktų praktikuojančių mediatorių sąrašo. Priešingai, jeigu šalys mano, kad ginčą bus galima išspręsti paprasčiau su jų pasirinkto mediatoriaus pagalba, jos visuomet gali pateikti mediatoriaus kandidatūrą kitai ginčo pusei ir dėl šio klausimo gali susitarti dar prieš prasidedant mediacijos procesui.

Buvo pastebėta, kad užsienio literatūroje[71] yra numatoma šalių, teikiančių savo mediatoriaus kandidatūrą, pareiga pateikti siūlomo mediatoriaus kvalifikaciją įrodančius dokumentus. Pritariame tokiam reikalavimui, nes mūsų nuomone, tai yra protingas ir sąžiningas reikalavimas kitos pusės atžvilgiu, kadangi mediatoriaus kandidatūros neteikianti šalis turi teisę įsitikinti kitos ginčo šalies pasiūlyto mediatoriaus nepriekaištinga reputacija bei tinkama kompetencija. Pavyzdžiui, Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 4 straipsnio 5 dalyje teigiama, jog ne tik mediatorių siūlanti šalis bet ir „taikinimo tarpininkas privalo pateikti ginčo šalims informaciją apie savo išsilavinimą ir patirtį“.

Viena vertus, jeigu šalys mediatorių rinksis iš mediacijos paslaugas teikiančios institucijos nurodytų mediatorių, praktiškai visada gali jaustis užtikrintos dėl mediatoriaus kompetencijos, nepriekaištingos reputacijos, patirties ir pan. Institucijos, teikiančios mediacijos administravimo paslaugas, paprastai visada siekia išlaikyti aukštą mediatorių kvalifikacijos lygį, siunčia mediatorius į įvairius tobulinimosi kursus, rūpinasi papildoma kvalifikacijos kėlimo eiga. Šalims, paprašiusioms pateikti mediatoriaus kompetencijos atitikties sertifikatą, institucija privalo šalims pateikti prašomus dokumentus, nes tai yra institucijos pareiga. Antra vertus, šalims nėra privaloma naudotis tik juridinių asmenų teikiamomis mediacijos paslaugomis, nes komercinės sutarties šalys ginčo sprendimą gali patikėti ir mediatoriui (fiziniam asmeniui), kuris dirba individualiai, tačiau yra kompetentingas atlikti tokio pobūdžio darbą. Ginčo šalims, pasirinkusioms ginčo mediatoriumi fizinį asmenį, rekomenduotina mediacijos išlygoje arba susitarime dėl mediacijos aptarti, kaip būtų sprendžiami klausimai dėl mediatoriaus atsistatydinimo arba atsisakymo vesti mediacijos procesą mediacijai jau prasidėjus arba kaip bus elgiamasi tokiais atvejais, jeigu ginčo šalys nebus patenkintos mediatoriaus teikiamų paslaugų kokybe. Taip pat manome, kad ginčo šalys mediacijos išlygoje arba susitarime turėtų aptarti kokia tvarka ir kaip turėtų būti keičiamas mediatorius pirmojo mediatoriaus ligos ar mirties atveju. Šias mediatoriaus pakeitimo sąlygas ginčo šalys gali aptarti ir mediacijos taisyklėse.

VKAT numatyta, kad mediatorių pasirenka abi šalys, tačiau kilus nesutarimams tarp šalių dėl mediatoriaus kandidatūros, mediatorių gali paskirti VKAT pirmininkas. Šią VKAT

[71] Jams Clause Workbook, *supra* note 67.

pirmininko teisę reglamentuoja VKAT mediacijos taisyklės. Taip pat svarbu paminėti, kad pagal Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 4 straipsnio 3 dalį numatyta, kad „ginčo šalys gali susitarti, kad trečiasis asmuo arba taikinamojo tarpininkavimo paslaugų administratorius parinks taikinimo tarpininką arba rekomenduos jo kandidatūrą. Kai tai numatyta susitarime dėl taikinamojo tarpininkavimo arba kai ginčo šalys nesutaria dėl taikinimo tarpininko parinkimo, bendru ginčo šalių prašymu taikinimo tarpininką gali paskirti apylinkės teismas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso XXXIX skyriuje nustatyta supaprastinto proceso tvarka. Taikinimo tarpininku asmuo skiriamas tik tuo atveju, kai yra jo rašytinis sutikimas“.

Mediatoriui paprastai keliami nesuinteresuotumo ginčo baigtimi, neutralumo, nešališkumo šalių atžvilgiu, nenutrūkstamo žinių tobulinimo, nepriekaištingos reputacijos ir aukštos kvalifikacijos standartai. Be kita ko, mediatoriui taip pat yra taikomas reikalavimas laikytis konfidencialumo taisyklės, bet tuo pačiu jam yra taikomi ribojimai būti ir arbitru, ir mediatoriumi tų pačių ginčo šalių dėl to paties ginčo dalyko, nebent šalys pageidautų kitaip. Manome, kad mediatoriaus atsakomybė turėtų būti privalomai draudžiama civilinės atsakomybės draudimu, kadangi paaiškėjus aplinkybėms, jog mediatorius nusižengė taisyklėms, mediatoriaus atžvilgiu gali būti taikoma materialinė atsakomybė dėl šalių patirtų nuostolių kompesavimo.

Pavyzdžiui, VKAT taisyklėse yra numatyta, kad šalims sutikus, procesas bus vedamas ne tik pagal VKAT taisykles, bet ir vadovaujantis Europos mediatorių elgesio kodekse daklaruojamomis nuostatomis[72]. Šių rekomendacinio pobūdžio taisyklių ribos apibrėžia mediatoriaus etiką ir atsakomybės ribas.

Teisininkė J. Juškaitė-Vizbarienė iškėlė problemą ar mediatoriui kyla civilinė atsakomybė už ydingą vadovavimą mediacijos procesui ir pastebėjo, kad tiriant mediatoriaus civilinės atsakomybės prigimtį, atsakomybė kyla iš bendrosios profesinės atsakomybės pagrindų[73]. Minėtoje teisės apžvalgoje, teisininkė nurodė, jog dažniausiai mediatoriaus bendrosios profesinės atsakomybės klausimai yra aptariami ir Europos mediatorių elgesio kodekse, ir kituose teisės aktuose, tokiose kaip UNCITRAL pavyzdinis tarptautinio komercinio sutaikinimo įstatymas[74].

Taip pat naudinga paminėti ir tai, kad VKAT patvirtintų mediacijos taisyklių 8 straipsnyje yra numatyta, kad „mediatorius, personalas, VKAT pirmininkas ir darbuotojai bei atstovai neatsako jokiems asmenims už jokius veiksmus ar apsirikimą mediacijos procese ta apimtimi, kuria tokį atsakomybės ribojimą leidžia taikoma teisė“.

---

[72]Europos mediatorių elgesio kodeksas, *supra* note 4.
[73]Juškaitė-Vizbarienė, J. Ar mediatoriui kyla civilinė atsakomybė už ydingą vadovavimą mediacijos procesui? *Teisės apžvalga*. [interaktyvus] Vytauto Didžiojo universitetas, 2014 Nr. 1(11), p. 108. [žiūrėta 2014 12 15] <http://teisesapzvalga.vdu.lt/1(11)/5/>.
[74]*Ibid.*

Pasak J. Juškaitės-Vizbarienės, paprastai yra iškiriamos šios mediatoriaus pareigos, kurias mediatorius turi atlikti nepriekaištingai:

1) nešališkumo ir neutralumo pareiga;

2) konfidencialumo pareiga – įvykusio mediacijos fakto neatskleidimas;

3) kompetencijos ir nuolatinio žinių atnaujimo pareiga;

4) pareiga atlikti teisėtus veiksmus visos mediacijos procedūros metu;

5) nutraukti mediacijos procedūrą nustačius esminius mediacijos proceso pažeidimus ar šalių nesąžiningumo atvejus[75].

Paminėtina ir tai, kad pavyzdžiui, Latvijos Respublikoje mediatoriai yra skirstomi į dvi kategorijas: 1) kvalifikuoti mediatoriai ir 2) nekvalifikuoti mediatoriai.

Kvalifikuotais mediatoriais yra laikomi neutralūs asmenys, turintys nepriekaištingą reputaciją, vyresni negu 25 metų amžiaus, turintys aukštąjį išsilavinimą, puikius įgūdžius bendraujant nacionaline kalba, išlaikę mediatoriaus kvalifikacijai gauti reikalingą egzaminą ir gavę mediatoriaus pažymėjimą[76]. Tačiau bendrai kalbant Baltijos valstybėse nėra specialių reikalavimų mediatoriams, nebent pačios ginčo šalys nuspręstų kitaip ir tokius reikalavimus aptartų šalių sudarytame susitarime dėl mediacijos arba mediacijos išlygoje[77].

Apibendrinant tai, kas buvo išdėstyta, akivaizdu, kad ginčo vedimas link taikaus susitarimo didele dalimi priklauso ir nuo mediatoriaus kvalifikacijos, jo gebėjimų bei patirties, tačiau reikia nepamiršti ir vieno iš pagrindinių mediacijos principų, kuriuo teigiama, kad tik pačios ginčo šalys gali priimti sprendimus. Todėl ginčo šalys, pasiūlydamos savo pasirinkto mediatoriaus kandidatūrą, negali tikėtis, kad mediatorius pasiūlys tik jai naudingus ginčo išsprendimo variantus, nes bet kokiu atveju sprendimo priėmimas, visų pirma, yra ginčo šalių teisė. Mediatorius, tinkamai vykdantis jam pavestą darbą, ypatingai padeda ginčo šalims viso proceso metu. Galimas problemas, susijusias su mediatoriaus skyrimu taip pat aptarsime trečiajame šio baigiamojo darbo skyriuje.

### 2.1.4. Mediatorių skaičius

Svarbu paminėti ir tai, kad tiek ginčo šalys, tiek mediacijos procedūrą vykdanti institucija, įvertinusi ginčo sudėtingumą, gali pasiūlyti šalims apsvarstyti daugiau nei vieno mediatoriaus kandidatūrą. Mediatorių skaičių šalys gali numatyti mediacijos išlygoje arba susitarime dėl mediacijos, kai ginčas jau yra kilęs ir yra daug paprasčiau identifikuoti ginčo

[75]Juškaitė-Vizbarienė, J., *supra* note 73, p. 99-138.
[76]Esplugues, C.; Iglesias, J.L.; Palao, G., *supra* note 18, p. 35.
[77]Esplugues, C. Civil and commercial mediation in europe. Cross-Border Mediation. Volume II – Cambridge; Antwerp; Portland (Or.): Intersentia, 2014. p. 33.

sudėtingumą bei mediatorių skaičiaus poreikį. Literatūroje buvo pastebėta, kad mediatorių skaičių paprastai stengiamasi diferencijuoti pagal ginčo sumą. Šiame darbe daugiausiai kalbama apie mediacijos išlygą, kuri gali būti taikoma komercinėse sutartyse, o tai reiškia, kad komerciniai teisiniai santykiai yra glaudžiai susiję su verslo paslaugomis ir konkrečiomis pinigų sumomis, todėl ginčo šalims yra ne mažiau svarbu numatyti pagal kokius kriterijus bus diferencijuojamas ir paskiriamas reikiamas mediatorius skaičius. Manome, kad mediatorių skaičius turėtų būti nustatomas ir skiriamas atitinkamai pagal ginčo vertę. Pavyzdžiui, ginčo suma, viršijanti 100.000,00 Lt, yra ta suma, kuomet rekomenduotina apsvartyti daugiau nei vieno mediatoriaus kandidatūrą.

Kaip pavyzdys gali būti ir Komercinio arbitražo įstatymo 13 straipsnis, kuriame yra reglamentuojama, kad šalys gali nusistatyti arbitrų skaičių, tačiau arbitrų skaičius turi būti nelyginis. Arbitražo teismo, sudaryto iš lyginio arbitrų skaičiaus, priimtas arbitražo teismo sprendimas dėl šios priežasties bus laikomas negaliojančiu. Minėto įstatymo 13 straipsnio 2 dalyje numatyta, jeigu šalys nenustatė arbitrų skaičiaus, tuomet yra skiriami trys arbitrai.

Štai, Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje, priešingai negu Komercinio arbitražo įstatymo 13 straipsnyje, yra numatyta, kad „taikinimo tarpininkų skaičius nustatomas ginčo šalių susitarimu. Kai šio ginčo šalių susitarimo nėra, skiriamas vienas taikinimo tarpininkas“. Taigi mediacijos procedūroje gali būti nustatomas ir lyginis mediatorių skaičius.

Manome, kad ginčo šalims būtų kur kas paprasčiau, jog mediatorių skaičius būtų nustatomas atitinkamai pagal ginčo sumą arba pagal ginčo specifiką. Atsižvelgiant į ginčo sudėtingumą bei specializuotų žinių poreikį, ginčo šalys gali nuspręsti naudotis kelių sričių specialistų pagalba. Pavyzdžiui, statybų teisės ginčuose dažnai pasitaiko atvejų, kai vien tik teisininko neužtenka, nes jis paprasčiausiai gali neturėti statybų srityje reikalingų žinių, todėl tokio pobūdžio ginčo išsprendimui gali būti pasitelkiamas ir statybos inžinieriaus išsilavinimą turintis mediatorius. Mediacijos forma, kurios metu naudojamasi daugiau nei vieno mediatoriaus pagalba literatūroje[78] yra vadinama komediacija. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog komercinės sutarties šalims, nutarusioms ginčo išsprendimui rinktis daugiau nei vieną mediatorių, mediacijos išlygoje arba susitarime dėl mediacijos reiktų aptarti kaip ir kokia tvarka bus apmokama už papildomai pasirinktų mediatorių suteiktas paslaugas.

[78]Kaminskienė, N.; Račelytė, D.; Tvaronavičienė, A. ir kt., *supra* note 13, p. 428; taip pat Sprencer, D.; Brogan, M., *supra* note 16, p. 75-78.

### 2.1.6. Apmokėjimo sąlygos

Kitas svarbus reikalavimas rengiant mediacijos išlygą – apmokėjimo sąlygų aptarimas. Pavyzdžiui, VKAT Mediacijos taisyklių 7 straipsnyje yra aptariami organizaciniai klausimai dėl apmokėjimo dydžių, salygų, terminų, proporcijų.

Analizuojant literatūrą[79] dėl apmokėjimo sąlygų ir proporcijų paskirstymo ginčo šalims, darbo autorė pastebėjo, kad šalims mediacijos išlygoje arba susitarime dėl mediacijos neaptarus apmokėjimo už mediacijos paslaugas tvarkos, iškyla nemaža rizika dėl kito naujo ginčo kilimo, kurio pagrindas būtų mediatoriaus ir/ar administruojančios institucijos paslaugų apmokėjimo klausimas.

Institucija teikianti mediacijos paslaugas paprastai savo taisyklėse nurodo kokią sumą ir per kiek dienų ginčo šalys privalo pervesti į institucijos nurodytą banko sąskaitą, priešingu atveju, taikinimo procedūra nebus pradedama. Šioje vietoje klausimų kaip ir nekyla, nes šalims neapmokėjus už būsimas paslaugas pasirinktai institucijai, institucija turi pilną teisę atsisakyti pradėti teikti mediacijos paslaugas. Tačiau visai kita situacija būna tuomet šalys prieš mediacijos procesą išsamiai neaptarė apmokėjimo sąlygų už mediatoriaus teikiamas paslaugas, ir vėliau mediacijos procedūrai pasibaigus ar jai nutrūkus, kaip nesėkmingai, šalys pradeda vengti apmokėjimo ir bando visus mokesčius perkelti nuo savęs kitai pusei.

Tam, kad išvengti tokių aplinkybių, rekomenduotina vadovautis ne tik institucijos taikomomis taisyklėmis, bet ir prieš susitariant dėl mediacijos, kartu aptarti ir mediatoriaus paslaugų apmokėjimo sąlygas dar pačiame susitarime dėl mediacijos arba tiesiog sutartyje nurodytoje mediacijos išlygoje. Probleminius klausimus, susijusius su patirtų išlaidų paskirstymu, aptarsime trečiajame šio darbo skyriuje.

### 2.1.7. Mediacijos kalba, vieta, taikytina teisė

Mediacijai esant savanoriškam ir neformaliam procesui, šalys yra laisvos pagal bendrą susitarimą aptarti proceso kalbą, mediacijos vietą (valstybę) ir taikytiną teisę.

Kaip jau buvo minėta ankščiau, VKAT pateikė ne tik mediacijos išlygą, bet ir Med-Arb išlygą.

Štai, VKAT pateiktoje Med-arb išlygoje šalims yra suteikiama teisė aptarti ir komunikavimo formą, proceso vietą, proceso kalbą ir ginčui taikytina materialinę teisę: „Visi procesiniai dokumentai šalims bus siunčiami elektroniniu paštu šiais adresais ... (nurodant

[79]Boulle, L., Nesic, M. Mediation: Principles Process Practice. – Haywards Heath (West Sussex): Tottel Publishing, 2005, p. 479.

kiekvienos šalies el. pašto adresus). Arbitražo vieta - ... (miestas, valstybė). Arbitražiniame procese bus vartojama ... kalba. Ginčui taikytina ... (valstybė) materialinė teisė“[80].

Šių turinio elementų aptarimas pačiame susitarime dėl mediacijos arba mediacijos išlygoje, priklauso nuo šalių pasirinktos susitarimo išlygos formos.

Pavyzdžiui, mediacijos išlygai nors ir nesant tokios plačios apimties, koks yra susitarimas dėl mediacijos ir atsižvelgus į aplinkybę, kad mediacijos išlyga yra tarsi nukreipiančioji nuostata ir orientuojama į ateitį, manome, kad mediacijos išlygoje nurodžius proceso kalbą, taikytiną teisę ir mediacijos procedūros vietą, šalims tai nepakenks, tačiau minėti turinio elementai gali būti aptariami ir susitarime dėl mediacijos. Paminėtina ir tai, kad aukščiau nurodytas turinio sąlygas galima aptarti remiantis pasirinktos institucijos taikomomis taisyklėmis jau prasidėjus pačiam procesui. Tokiu atveju mediacijos išlyga nebus pernelyg apkrauta tuo, kas gali būti aptariama susitarime dėl mediacijos arba mediacijos taisyklėse, kurias šalims pateikia mediacijos procedūrą administruojanti institucija.

Apibendrinant tai, kad paprastai į mediacijos išlygos turinį įeina šie būtinieji turinio elementai, kaip ginčo tinkamumas, terminai, procedūrą administruojanti institucija, taikytinos taisyklės, apmokėjimo sąlygos, mediatorių skaičius, kalba, vieta, taikytina teisė ir tai, kad susitarimas dėl mediacijos dažniausiai yra sudaromas jau kilus ginčui, tokiame susitarime šalys yra laisvos plačiau aptarti mediacijos taikymo sąlygas ir gali nusistatyti daugiau veiksnių bei aplinkybių, galinčių lemti sėkmingą proceso baigtį. Na, o galiausiai, jeigu dar lieka aplinkybių, kurios nebuvo aptartos išlygoje, šalys gali susitarti pagal institucijos siūlomas taisykles, kas be ko, šalims išlaikant teisę taisykles koreguoti pagal jų ginčo specifiką.

Šalys, rengdamos mediacijos išlygą, turėtų vengti perteklinės, nereikšmingos informacijos, nes jeigu išlyga yra sudėtinga, šalims yra daug sunkiau jos laikytis. Dažniausiai mediacijos išlygą yra rekomenduojama parengti kiek įmanoma paprastesnę, be sudėtingų nuostatų, tačiau įtraukiant visus būtinus turinio elementus, kadangi šalims bus daug paprasčiau susitarti ne tik dėl pačio ginčo išsprendimo, bet ir dėl klausimų tariantis dėl mediacijos procedūros pradėjimo ir organizavimo.

[80]VKAT mediacijos išlyga, *supra* note 29.

## 3. MEDIACIJOS IŠLYGOS KOMERCINĖSE SUTARTYSE VYKDYMO PROBLEMOS IR JŲ SPRENDIMAS

Aptarus mediacijos išlygai ir susitarimui dėl mediacijos keliamus formos ir turinio reikalavimus, manome, kad yra reikalinga aptarti ir galimas mediacijos išlygos vykdymo problemas. Šioje darbo dalyje aptarsime mediacijos išlygos teisinę galią ir vykdymo problemas, susijusias su formos ir turinio reikalavimų nesilaikymu, taip pat pasiūlysime galimus vykdymo problemų sprendimo būdus pasitelkiant gerąją užsienio šalių praktiką.

Pagrindiniai kriterijai, kuriais remiantis galėtų būti sprendžiamas mediacijos išlygos arba susitarimo dėl mediacijos teisinės galios klausimas, gali būti skiriami tokie: 1) mediacijos išlygos savarankiškumas; 2) formos reikalavimai; 3) mediacijos metu sprendžiamo ginčo dalyko tinkamumas; 4) ginčo šalių teisinis subjektiškumas; 5) turinio reikalavimai ir jų laikymasis. Apžvelgus Lietuvos ir užsienio literatūrą, buvo pastebėta, jog šių, aukščiau nurodytų, kriterijų nesilaikymas įtakoja vykdymo problemas ir sukuria teisines prielaidas mediacijos išlygos nuginčijimui.

### 3.1. Mediacijos išlygos savarankiškumas

Vienas iš aspektų, dėl ko gali kilti vykdymo problemos – mediacijos išlygos „savarankiškumas“[81]. Komercinės sutarties šalys, sudarydamos tarpusavio sutartį ir į ją įtraukdamos mediacijos išlygą, kuri orientuojama į ateityje galimai kilsiančius ginčus, arba jau kilus ginčui, pasirašo atskirą susitarimą dėl mediacijos. Tačiau, jeigu susiklostytų tokios aplinkybės, kad pagrindinė sutartis, sudaryta tarp šalių būtų pripažinta negaliojančia remiantis sandorių negaliojimo pagrindais, atskiras susitarimas dėl mediacijos yra kaip atskira sutartis ir būtų laikomas galiojančiu, kadangi tokiam susitarimui yra suteikiamas „savarankiškumas“ nuo pagrindinės sutarties.

Probleminis klausimas gali kilti dėl mediacijos išlygos likimo pagrindinės sutarties pripažinimo negaliojančia atveju.

Pasak Vigitos Vėbraitės reikia paminėti ir apie mediacijos išlygos autonomiškumo principą, reiškiantį, jog „sutarties išlyga dėl mediacijos netampa negaliojančia vien todėl, kad negalioja sutartis, kurioje yra numatyta tokia išlyga“[82].

[81] *supra* note 37.
[82] Vėbraitė, V., *supra* note 30, p. 158.

Ši problema gali kilti tuomet, kai dvi sutarties šalys sudaro komercinę sutartį, kurioje yra įtraukta mediacijos išlyga, tačiau vėliau minėtą sutartį pripažinus negaliojančia pagal sandorių negaliojimo pagrindus, kyla klausimas kokia bus mediacijos išlygos ateitis, jeigu pagrindinė sutartis bus pripažįstama negaliojančia.

Esant mediacijos išlygos savarankiškumui, didžioji dauguma pasaulio valstybių pripažįsta, kad mediacijos išlyga negali būti laikoma kažkuo prastesne už atskirą susitarimą dėl mediacijos, kuris yra laikomas atskira sutartimi ir yra nepriklausomas nuo pagrindinės sutarties likimo, kai tokį susitarimą su pagrindine sutartimi sieja tik tai, kad visi ginčai kylantys iš atitinkamos sutarties arba su ja susiję, bus sprendžiami pagal sudarytą atskirą susitarimą dėl mediacijos arba vadovaujantis mediacijos išlyga, kaip sutartine nuostata, įtraukta pagrindinėje sutartyje ir numatančią ginčo sprendimą mediacijos procedūra, todėl taikant autonomiškumo doktriną tiek mediacijos išlygai, tiek susitarimui dėl mediacijos, tarp šių susitarimo rūšių yra išlyginama teisinė galia ir jie yra laikomi lygiaverčiais. Atsižvelgiant į tai, kad mediacijos išlyga nėra prastesnė už susitarimą dėl mediacijos, manome, kad mediacijos išlygai, esančiai pagrindinėje sutartyje, kaip sutartinei nuostatai, taip pat turi būti taikoma savarankiškumo kriterijai kaip ir susitarimui dėl mediacijos. Todėl mediacijos išlyga kaip ir susitarimas dėl mediacijos yra laikomi galiojančiais nepriklausomai nuo pagrindinės sutarties pripažinimo ja negaliojančia.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galime daryti išvadą, kad nors mediacijos išlyga yra įtraukiama į šalių tarpusavio sudaromą sutartį, savarankiškumo principas leidžia mediacijos išlygą laikyti nepriklausoma, t.y. mediacijos išlyga laikoma galiojanti, nors sutartis, kurioje ji buvo įtraukta, yra nutraukta arba pripažinta negaliojančia[83]. Taigi savarankiškumo principo dėka šios dvi mediacijos susitarimo rūšys teisinės galios požiūriu yra lygiavertės.

Savarankiškumo principas ir vienoda teisinė galia sulygina šias susitarimo dėl mediacijos rūšis. Taigi vertinant susitarimą dėl mediacijos ir mediacijos išlygą, teisiniu požiūriu šios rūšys teisininės galios aspektu yra vienodos. Tačiau reikia pažymėti, kad pagal Civilinio kodekso LII skyriaus 6.986 straipsnio 2 dalį taikos sutartis bus laikoma negaliojančia, jeigu taikos buvo sudaryta remiantis sandoriu, kuris taikos sutarties sudarymo metu negaliojo. Todėl yra labai svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad pati mediacijos išlyga arba susitarimas dėl mediacijos būtų laikomas teisėtu ir vykdytinu komercinės sutarties šalių atžvilgiu, nes sudarius taikos sutartį ir paaiškėjus tokioms aplinkybėms, kaip pavyzdžiui, jog susitarimas dėl mediacijos buvo sudarytas vienai ginčo šaliai panaudojus prievartinius veiksmus kitos ginčo šalies atžvilgiu, tokiais atvejais mediacijos išlyga arba susitarimas dėl mediacijos bus pripažinti negaliojančiais, ir kas be ko, mediacijos metu pasiekta taikos sutartis.

[83]Vėbraitė, V., *supra* note 30, p. 158.

### 3.2. Mediacijos išlygos formos trūkumų reikšmė pasiektam susitarimui

Kitas aspektas, dėl kurio trūkumų gali būti suabejota mediacijos išlygos teisine galia, yra susitarimo forma. Pavyzdžiui, arbitražinis susitarimas gali negalioti dėl formos ir turinio trūkumų, tačiau arbitražinio susitarimo formos trūkumai praktikoje yra pakankami reti, nes dauguma teisės sistemų reikalauja tik rašytinio susitarimo ir nenustato kitų reikalavimų[84]. Manome, kad taip pat ir dėl mediacijos išlygos formos trūkumų gali kilti problemų, todėl yra rekomenduojama komercinės sutarties šalims tokį susitarimą sudaryti raštu.

Kaip jau buvo minėta ankščiau, jog pagal Civilinio kodekso 1.93 straipsnio 1 ir 2 dalis yra numatoma, kad „įstatymų reikalaujamos formos nesilaikymas sandorį daro negaliojantį tik tuo atveju, kada toks negaliojimas įsakmiai nurodomas įstatymuose. Įstatymų reikalaujamos paprastos rašytinės formos nesilaikymas atima iš šalių teisę, kai kyla ginčas dėl sandorio sudarymo ar jo įvykdymo fakto, remtis liudytojų parodymais šį faktą įrodyti, o kitais įstatymuose nurodytais atvejais sandorį daro negaliojantį.“ Taip pat remiantis kituose nacionaliniuose teisės aktuose numatyta tvarka, galime daryti išvadą, kad Lietuvos Respublikoje tiek mediacijos išlygai, tiek susitarimui dėl mediacijos rašytinė forma yra privaloma, todėl formos trūkumai gali lemti tai, kad mediacijos išlyga nebus vykdytina ir galiausiai pripažinta negaliojančia.

Verta paminėti ir tai, kad nors Lietuvos Respublikoje mediacijos išlygai yra keliamas rašytinės formos reikalavimas, tačiau šalys, pasirėmusios tarptautinėmis UNCITRAL taikinimo procedūros taisyklėmis, kuriose yra numatyta ir žodinio susitarimo galimybė, ginčo sprendimą mediacijos būdu, gali pradėti susitarusios ne tik raštu, bet ir žodžiu. Atkreiptinas dėmesys, jog Civilinio kodekso 1.93 straipsnio pagrindais gali kilti vykdymo problemos dėl fakto, kad mediacijos išlyga iš tiesų buvo sudaryta tarp šalių, įrodinėjimo, kadangi Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatyme yra imperatyviai nurodoma rašytinė tokio susitarimo forma.

Kaip jau buvo paminėta ankščiau, pavyzdžiui, rašytinio arbitražinio susitarimo forma atlieka įrodomąją ir galiojimo patvirtinimo funkcijas, kurios palengvina tokio susitarimo egzistavimo įrodinėjimą šalims[85], todėl manome, jog ir mediacijos susitarimo teisinė galia turėtų būti vertinama taikant arbitražinio susitarimo teisinės galios nustatymo pagrindų analogiją, t.y. šių rašytinės susitarimo formos atliekamų funkcijų pagrindais. Atsižvelgiant į tai, jeigu tarp šalių kiltų naujas ginčas dėl formos trūkumų, rašytinė susitarimo dėl mediacijos forma ypatingai palengvintų šalių padėtį, siekiant nustatyti tokio susitarimo egzistavimo faktą. Tokiu atveju

[84]Collier, J.; Lowe, V. „Ginčų sprendimas tarptautinėje teisėje“ institucijos ir procedūros.Vilnius: Eugrimas. 2002. p. 265.
[85]Poudret, J.F.; Besson, S., *supra* note 42, p. 148.

įrodomosios funkcijos pagalba ginčo šalims arba vienai iš šalių yra lengviau pagrįsti, jog tarp jų buvo sudarytas minėtas susitarimas.

Mediacijos išlygai taikant arbitražinio susitarimo formos reikalavimų analogiją, manome, kad mediacijos rašytinės formos nesilaikymas gali nulemti tai, kad mediacijos metu priimtą šalių susitarimą šalys sieks nuginčyti ir atsisakys vykdyti tose valstybėse, kuriose rašytinės formos reikalavimas yra siejamas ne tik su įrodinėjimo, bet ir su mediacijos išlygos arba susitarimo dėl mediacijos galiojimo patvirtinimo klausimu.

Iš to kyla probleminis klausimas ar mediacijos metu tarp šalių pasiektas susitarimas, kuris vėliau yra patvirtinamas teisme taikos sutartimi, gali būti panaikintas tuo pagrindu, kad mediacijos išlyga ar susitarimas dėl mediacijos turi formos trūkumų, nors nei viena ginčo šalis neprieštaravo dėl mediacijos procedūros taikymo bei nekėlė klausimo dėl mediacijos susitarimo formos reikalavimų laikymosi, ir tuo pačiu vykdė mediacijos metu pasiektą susitarimą (taikos sutartį).

Remdamiesi tarptautiniais ir nacionaliniais teisės aktais, nors ir esant skirtingam mediacijos formos reguliavimui, rekomenduojame šalims sutikimą dėl mediacijos patvirtinti ne tik žodžiu, bet ir rašytiniu patvirtinimu, kadangi tokiu būdu šalys apsisaugotų nuo galimų naujų tarpusavio ginčų ir noro kelti klausimą dėl mediacijos metu pasiekto susitarimo galiojimo teisėtumo.

Apibendrintai tariant, kai šalys teisme patvirtina mediacijos metu pasiektą susitarimą, ir vėliau paaiškėja tokio susitarimo formos trūkumai, manome, kad nereikėtų taikos sutarties pripažinti negaliojančia vien dėl to, kad nebuvo rašytinio susitarimo dėl mediacijos pradėjimo, tokiais atvejais, kai: 1) nei viena iš šalių neprieštaravo žodiniam susitarimui dėl mediacijos, 2) savanoriškai vykdė mediacijos išlygą bei mediacijos metu pasiektą susitarimą. Neprieštaravimas mediacijai bei mediacijos procedūros tęsimas, tarsi patvirtina išreiškiamą šalių valią tęsti mediaciją, kadangi ginčo šalys tokiais savo konkliudentiniais veiksmais išreiškė pritarimą mediacijai, todėl nėra pagrindo ginčyti pasiekto susitarimo teisėtumo dėl formos trūkumų.

### 3.3. Mediacijos išlygos materialinio pobūdžio trūkumai ir vykdymo problemos

Kita rašytinio susitarimo atliekama funkcija yra mediacijos išlygos galiojimo patvirtinimo funkcija, kuri priveda prie turinio elementų galiojimo klausimų. Ši galiojimo patvirtinimo funkcija gali padėti šalims ir mediatoriui nustatyti ar mediacijos išlygos arba susitarimo dėl mediacijos turinys atitinka visus jam keliamus reikalavimus. Kalbant apie mediacijos išlygos turinį, reikia pastebėti, kad vieni mediacijos išlygos arba susitarimo dėl

mediacijos turinio elementai mediacijos išlygos vykdymo procese yra mažiau svarbūs, kiti priešingai – turi svarią reikšmę nulemiant mediacijos išlygos arba susitarimo dėl mediacijos teisinę galią. Literatūroje yra laikomąsi tokios nuomonės, jog susitarimo negaliojimas dėl materialinio pobūdžio trūkumų greičiau gali kilti dėl reikalavimų, nustatytų jo turiniui, o ne formai, nesilaikymo. Pavyzdžiui, bandymas į susitarimą įtraukti mediacijos procedūrai netinkamus ginčus, lemtų tokio susitarimo negaliojimą dėl turinio trūkumų[86].

Vertinant turinį ir jam keliamų reikalavimų nesilaikymo lemiamas mediacijos išlygos arba susitarimo dėl mediacijos vykdymo problemas bei tuo pačiu paliečiant teisėtumo klausimą, reikia atsižvelgti į šiuos susitarimo turinio elementus: 1) ginčo šalis; 2) ginčo dalykas; 3) mediacijos procedūrą administruojanti institucija (mediacijos administratorius); 4) proceso vietą, kalbą, taikytiną teisę, nes labai tikėtina, kad dėl šių turinio trūkumų, ginčo šalys gali susidurti su mediacijos išlygos vykdymo problemomis.

### 3.3.1 Ginčo šalių teisinis subjektiškumas

Pradedant kalbėti apie galimas mediacijos išlygos vykdymo problemas, pirmiausia reikėtų paminėti tai, kad mediacijos procese, kaip ir arbitraže[87], ginčo šalys yra pagrindiniai mediacijos proceso dalyviai. Kiti proceso dalyviai yra: mediatoriai, mediacijos procedūrą administruojančios institucijos darbuotojai, taip pat liudytojai, ekspertai, ginčo šalių atstovai ir/ar advokatai. Tačiau pažymėtina, jog šių proceso dalyvių vaidmuo yra labiau pagalbinis, t.y. jie dalyvauja procese kaip įrodymų šaltinis, padeda šalims ir mediatoriui nustatyti faktines aplinkybes, svarbias ginčo sprendimui[88]. Ginčo šalių vaidmuo yra ypatingas tuo, kad didžiąja dalimi tik nuo ginčo šalių valios bei iniciatyvos priklauso viso mediacijos proceso eiga bei trukmė. Be kita ko, nereikėtų pamiršti, kad šalys, dalyvaudamos mediacijos procese, yra lygiateisės ir naudojasi lygiomis procesinėmis teisėmis[89].

Pagrindinis susitarimo dėl mediacijos šalims keliamas reikalavimas, kaip ir bet kokio kito civilinio sandorio šalims, yra teisnumas ir veiksnumas. Pagal Lietuvos nacionalinę teisę, tik veiksnios šalys gali sudaryti įvairias sutartis. Ginčo šalys, kurios gali sudaryti susitarimą dėl mediacijos galime išskirti fizinius ir juridinius asmenis taip pat valstybes ir valstybės bei savivaldybių institucijas ir įmones. Pavyzdžiui, dėl arbitražinio susitarimo[90] daugelyje užsienio šalių teisėje yra numatomi ribojimai valstybėms ar valstybinėms institucijoms tapti arbitražo proceso šalimis, tačiau, mūsų nuomone, priešingai negu arbitražo procese, valstybei pasirinkus

[86]Collier, J.; Lowe, V., *supra* note 84, p. 265.
[87]Dominas, G.; Mikelėnas, V., *supra* note 25, p. 213.
[88]*Ibid.*
[89]*Ibid.*, p. 195, 197-198, 213.
[90]*Ibid.*, p. 211.

mediaciją tokie ribojimai neturėtų būti taikomi, kadangi šio alternatyvaus ginčų sprendimo būdo pasirinkimas yra sveikintinas ir propaguotinas.

Kaip jau buvo minėta ankščiau, komercinės sutarties šalys, siekiančios sudaryti susitarimą dėl mediacijos, turi būti teisnios bei veiksnios, taip pat privalo suvokti po susitarimo sudarymo vėliau joms atsirasiančius teisinius padarinius[91]. Tik teisnumo ir veiksnumo kriterijus atitinkančios ginčo šalys turi teisę sudaryti teises ir pareigas sukeliančius susitarimus ir įgyvendinti priskirtas sutartines teises bei pareigas.

Pažymėtina, kad pavyzdžiui, pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką „arbitražinio susitarimo galiojimas dėl šalių veiksnumo nustatomas remiantis bendrosiomis tarptautinės privatinės teisės taisyklėmis“[92] ir užsienio teisės doktrina, kurioje teigiama, jog „šalių gebėjimas sudaryti arbitražinį susitarimą yra reguliuojamas pagal šalims taikytiną teisę“[93]. Todėl taikant šios taisyklės analogiją mediacijos proceso dalyviams, manome, kad proceso dalyvių teisnumas ir veiksnumas taip pat turi būti nustatomas pagal ginčo šalių nacionalinę teisę.

Komercinių santykių saistomos ginčo šalys, pasirašydamos sutartį ir į ją įtraukdamos mediacijos išlygą, tokiu savo elgesiu pareiškia, kad savanoriškai ir niekieno neverčiamos sutinka visus ginčus, kilusius iš sutarties ar su ja susijusius, pirmiausia spręsti mediacijos būdu. Šalims, sudarančioms komercinę sutartį yra keliami tokie patys kriterijai, kaip ir sudarant kitas sutartis, kadangi šalys, sudarydamos susitarimą dėl mediacijos, pažymi, kad jos sutinka ir pritaria ginčo sprendimui mediacijos būdu, taip pat, kad tarp jų nėra pažeistas lygybės principas.

Pažymėtina, jog tinkama sutarties šalis yra ypatingai svarbus tokio susitarimo aspektas, kadangi komercinę sutartį gali sudaryti ne tik pačios sutarties šalys asmeniškai, bet ir jų įgalioti atstovai. Kaip arbitraže, taip pat ir mediacijos procese atstovo turėjimas neatima iš šalių teisės asmeniškai dalyvauti mediacijos proceso metu rengiamuose susitikimuose[94].

Tačiau gali kilti problemų, kaip reikėtų traktuoti vienos sutarties šalies įgalioto atstovo pasirašytos komercinės sutarties, kurioje yra įtraukta mediacijos išlyga, teisėtumą, ir kaip traktuoti iš tarpusavio komercinių teisinių santykių kilusio ginčo ir dėl atitinkamo ginčo sprendimo sudaryto atskiro susitarimo, kurį pasirašo įgaliotas atstovas, teisėtumą.

Manome, kad probleminiai klausimai, išplaukiantys dėl netinkamo ginčo šalių subjektiškumo, gali būti tokie:

---

[91]Dominas, G.; Mikelėnas, V., *supra* note 25, p. 210.

[92]Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. Belgijos įmonė „Hydro Soil Services“,* (bylos Nr. 3K-3-62/2007 m.).

[93]Lew, J. D. M.; Mistelis, L. A.; Kroll, S. M. Comparative International Commercial Arbitration. The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2003. p. 140.

[94]Dominas, G.; Mikelėnas, V., *supra* note 25, p. 213.

1) ar gali įgalioti asmenys, atstovaudami jį įgaliojusį asmenį, sudarydami komercinę sutartį ir tuo pačiu metu nuspręsti dėl mediacijos išlygos įtraukimo į sudaromą komercinę sutartį;

2) ar gali įgalioti asmenys, atstovaudami tokius įgaliojimus jam suteikusį juridinį asmenį, be įgaliotojo pritarimo sudaryti atskirą susitarimą dėl mediacijos, ir tokiu būdu, susitarti su kita ginčo šalimi dėl turinio elementų, kuriose bus aptariami su ginčo sprendimo eiga susiję svarbūs klausimai.

Manome, kad juridinis asmuo, įgaliodamas fizinį asmenį sudaryti komercinę sutartį, rengdamas įgaliojimą sudaryti įvairias komercines sutartis, privalo nurodyti kokias teises suteikia įgaliojamam asmeniui, ir būtinai turi paminėti ar suteikia teisę įgaliojamam asmeniui įtraukti mediacijos išlygą į komercinę sutartį, kaip alternatyvų ginčų sprendimo būdą, taip pat ar sutinka, kad įgaliotas asmuo savo nuožiūra spręstų susitarimo dėl mediacijos pasirašymo ir jo turinio klausimus, ar nesutinka. Nes rengiant įgaliojimą ir jo turinyje neaptarus ar tokios teisės yra suteikiamos, gali susiklostyti tokia situacija, kai įgaliotas asmuo, atstovaudamas jį įgaliojusią instituciją, sudaro atskirą susitarimą dėl mediacijos, tačiau apie tokį susitarimą neinformuoja įgaliotojo, kuris tokiam susitarimui galimai nepritaria.

Todėl rengiant įgaliojimą rekomenduotina įgaliojimo turinyje įtraukti nuostatas, leidžiančias arba draudžiančias, įgaliotam asmeniui sudaryti susitarimus dėl mediacijos ar mediacijos išlygas ir mediacijos metu pasiektų susitarimų pagrindu sudaryti taikos sutartis. Pavyzdžiui, pasak Vigitos Vėbraitės „jei taikos sutartis yra sudaroma per atstovą, svarbu, jog jis turėtų įgaliojimus ją sudaryti. Taikos sutartį sudarant teisme, yra būtina žinoti, kad pagal Civilinio proceso kodekso 59 straipsnio 2 dalį įgalinimas atstovui pagal pavedimą sudaryti taikos sutartį turi būti atskirai aptartas išduotame įgaliojime. Kitu atveju bus pripažįstama, kad atstovas pagal pavedimą neturi teisės sudaryti taikos sutarties. Kalbant apie atstovus pagal įstatymą, reikia pasakyti, kad pagal Civilinio proceso kodekso 54 straipsnio 1 dalį jie gali atlikti visus procesinius veiksmus, kuriuos turi teisę atlikti atstovaujamieji, išskyrus įstatymų numatytas išimtis. Tai galima paaiškinti tuo, jog atstovas pagal įstatymą siekia įgyvendinti kito asmens, kuris negali savarankiškai to atlikti, teisnumą ir veiksnumą, o ne suteikti atstovaujamajam tinkamą teisinę pagalbą. Tad atstovas pagal įstatymą turi teisę sudaryti taikos sutartį civilinėje byloje. Tačiau, jeigu atstovas pagal įstatymą paveda kitam asmeniui vesti civilinę bylą teisme, turi būti atskirai aptariamas įgalinimas sudaryti taikos sutartį byloje“[95]. Pritardami tokiai pozicijai, manome, kad įgaliojimo turinyje nėra būtina įvardinti konkretų alternatyvaus ginčų sprendimo būdą, šiuo atveju mediaciją, tačiau įgaliojimo turinyje būtina aiškiai nurodyti ar tokiam įgaliotam asmeniui, kuris jau turi įgaliojimą sudaryti komercinę sutartį, yra suteikiama teisė sudaryti atskirus susitarimus dėl mediacijos įtraukimo į sudaromą sutartį. Nes įgaliojimo

[95]Vėbraitė, V., *supra* note 30, p. 118.

turinyje aptarus minėtas aplinkybes, šalys išvengtų mediacijos išlygos vykdymo problemų, kurias įtakoja netikslus įgaliotam asmeniui suteikiamų teisių įvardijimas, ko pasekoje, atsiranda naujo ginčo kilimo tikimybė dėl ginčo šalių teisinio subjektiškumo trūkumų.

Tam, kad išvengti mediacijos išlygos arba susitarimo dėl mediacijos galimų vykdymo problemų, siūlome asmenims, siekiantiems įtraukti mediacijos išlygą į pagrindinę sutartį arba norintiems sudaryti atskirą susitarimą dėl mediacijos, įsitikinti, kad asmenys atitinka jiems keliamus teisnumo bei veiksnumo kriterijus. Antraip, gali kilti mediacijos išlygos vykdymo problemos dėl neatitikimo šalių teisinio subjektiškumo kriterijams.

Apibendrindami galime teigti, kad mediacijos išlygos įtraukimas į komercinę sutartį reiškia, kad: 1) šalys atitinka joms keliamus teisnumo ir veiksnumo kriterijus; 2) ankščiau minėtus kriterijus atitinkančios šalys savo elgesiu išreiškia valios autonomiją ir įgyvendina sutartimi grindžiamus teisinius santykius, sudarytus su kita komercinės sutarties šalimi; 3) mediacijos išlygą į tarpusavio sutartį šalys įtraukia savanoriškai, prisiima ir supranta iš tokios sutartinės nuostatos kylančias teises ir pareigas.

### 3.3.2. Ginčo dalykas

Sekantis susitarimo dėl mediacijos privalomas turinio elementas – ginčo dalykas. Susitariant dėl mediacijos proceso pradėjimo svarbu yra ne tik ginčo šalys, bet ir dėl kokių teisinių santykių ginčo šalys susitarė naudotis mediacija. Galimybes ginčą spręsti mediacijos būdu galima apibrėžti panašiai, kaip ir arbitražo[96] taikymo galimybes.

Mediacijai tinkamas ginčo dalykas – ginčo santykio savybių, kurioms esant įstatymai nedraudžia ginčo spręsti mediacijos būdu, visuma. Taikant arbitražinio proceso analogiją mediacijos procedūrai, galime sakyti, kad jeigu ginčo dalykas yra netinkamas mediacijai, tuomet ginčas priklauso išimtinai tik nacionalinio teismo jurisdikcijai ir jo mediacijos būdu spręsti negalima[97].

Atsižvelgiant į tai, kad šio darbo tema yra mediacijos išlyga komercinėse sutartyse, autorė pažymi, kad šiame darbe yra kalbama apie mediacijos komerciniuose teisiniuose santykiuose bei iš jų kylančių ginčų sprendimo mediacijos būdu, galimybes. Todėl kalbant apie ginčą, tinkantį mediacijai, reikia paminėti, kad ginčo dalykas turi patekti po Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo taikoma sritimi. Šio įstatymo 1 straipsnyje yra apibrėžiama taip: „Šis įstatymas taikomas nacionaliniams ir tarptautiniams civiliniams ginčams spręsti. Šis įstatymas netaikomas sprendžiant vartotojų ginčus ne teisme, kai šie ginčai nagrinėjami vartotojų

[96]Dominas, G.; Mikelėnas, V., *supra* note 25, p. 129.
[97]*Ibid*.

ginčų sprendimo ne teisme tvarka pagal Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymą ar kitus teisės aktus“. Paminėtina ir tai, kad kiti teisės aktai gali numatyti civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo ypatumus atskirų kategorijų ginčuose, todėl kiekvienu atveju, ginčo dalykas turi būti vertinamas individualiai, pagal situaciją.

Pagal UNCITRAL taikinimo taisyklių 1 straipsnį, taikinimas gali būti taikomas tokiems ginčams, kurie yra susiję su tarptautiniais ir nacionaliniais komerciniais santykiais arba susiję su tokiais teisiniais santykiais, dėl kurių šalys susitarė, jog kilusius ginčus pirmiausia spręs mediacijos būdu.

Kaip bendrą taisyklę galima išskirti tai, kad ginčai, kilę iš sutarties arba ginčai, kurie yra susiję su sutartimi, gali būti tinkami mediacijai, kai dėl tokių ginčų šalims įstatymai nedraudžia susitarti ir ginčo dalykas patenka į aukščiau nurodytų teisės aktų reguliuojamų teisinių santykių ribas. Priešingu atveju, šalims susitarus ginčą spręsti mediacijos procedūra, kai toks ginčas negali būti sprendžiamas mediacijos būdu, atitinkamas susitarimas gali būti pripažintas negaliojančiu.

Lietuvoje nėra baigtinio sąrašo, kuriame būtų numatyta iš kokių teisinių santykių kylantys ginčai gali būti sprendžiami mediacijos būdu. Tačiau galime išskirti dažniausiai įvardijamas ginčų kategorijas, kurioms paprastai gali būti pasiūlyta taikyti mediaciją, tai būtų: 1) šeimos ginčai; 2) darbo ginčai; 3) verslo ginčai; 4) tarp gydymo įstaigų ir pacientų kylantys ginčai.

Kalbant apie komercinius teisinius santykius, Lietuvoje paprastai tokie teisiniai santykiai įvardijami, kaip nuomos, pavedimo, pasaugos, pirkimo–pardavimo, dovanojimo, ekspedicijos, krovinių ir keleivių pervežimo, paskolos, įkeitimo, laidavimo ir pan.

Taip pat įdomu yra tai, kad Latvijoje yra netgi nurodomi mediacijos modeliai, kurie turi būti taikomi skirtingoms ginčų kategorijoms išspręsti. Pavyzdžiui, komerciniams teisiniams santykiams yra rekomenduojamas lengvinantysis stilius, o iš darbo teisinių santykių kylančius ginčus Latvijoje siūloma spręsti transformacinio mediacijos modelio pagalba[98].

Italijoje mediacija taikoma civiliniams, komerciniams ir šeimos ginčams spręsti[99]. Štai, Italijoje mažų sumų civiliniams ieškiniams taip pat yra numatyta galimybė taikyti mediaciją, nes atskirų taisyklių, pritaikytų mažų sumų ieškiniams nėra, tačiau teisėjai, sprendžiantys tokias nedidelio masto bylas, turi įgaliojimus savarankiškai pravesti ir mediacijos procedūrą šalims, jeigu šalys tam neprieštarauja ir, kas be ko, to pageidauja, kadangi mediacija tokiose bylose Italijoje yra numatyta, tik kaip savanoriškas procesas[100].

Esminis dalykas tai, jog šalys, įtraukdamos mediacijos išlygą į komercinę sutartį, toje išlygoje nurodo, kad abi šalys susitaria dėl visų ginčų, kilusių iš sutarties ar su ja susijusių,

[98]Schonewille, M.; Schonewille, F., *supra* note 15, p. 238.
[99]*Ibid.*, p. 223-224.
[100]*Ibid.*

sprendimo mediacijos būdu, taip nurodydamos ir patį ginčo dalyką, kuris privalo būti kilęs iš sutarties arba būti su ja susijęs. Pačioje mediacijos išlygoje ginčo dalykas turi būti aptariamas plačiau, nes dažniausiai kol tarp šalių ginčo dar nėra, pati mediacijos išlyga tiesiog yra orientuojama ir nukreipiama į ateityje galimai kilsiančių ginčų sprendimą. Priešingai nei mediacijos išlygoje, komercinės sutarties šalys, sudarydamos atskirą susitarimą dėl mediacijos, tokiame susitarime gali nurodyti ir apibūdinti tikslų ginčo objektą, kadangi ginčas jau yra kilęs, todėl šalims daug paprasčiau jį identifikuoti.

Apibendrinant ginčo dalyko svarbą mediacijos procese, akcentuotina tai, kad ginčo dalykas privalo būti tinkamas mediacijai, priešingu atveju, susitarimo nebus galima vykdyti, o mediacijos išlyga arba susitarimas dėl mediacijos neturės teisinės galios.

### 3.4. Kitos galimos mediacijos išlygos vykdymo problemos

**Mediacijos paslaugas teikianti institucija.** Kaip jau buvo minėta, vienas iš svarbių mediacijos išlygos arba susitarimo dėl mediacijos turinio elementų dėl kurio gali kilti vykdymo problemos – mediacijos procedūrą administruojančios institucijos įvardijimas. Reikia pažymėti tai, kad šalys, susitarusios ginčą spręsti mediacijos būdu, privalo tiksliai nurodyti oficialų ir teisingą mediacijos institucijos pavadinimą. Antraip, kilus nesutarimams, viena iš šalių gali mėginti nuginčyti mediacijos išlygą kaip neteisėtą vien dėl to, kad nebuvo nurodytas tikslus mediacijos procedūrą administruojančios institucijos pavadinimas. Manome, kad mediacijos procedūrą administruojančios institucijos nurodymas yra privalomas ne tik susitarime dėl mediacijos, kuomet ginčas greičiausiai jau yra kilęs, bet ir mediacijos išlygoje, kai ginčo dar nėra.

Kaip iliustruojantį pavyzdį dėl neteisingo institucijos pavadinimo nurodymo arbitražinėje išlygoje galime pateikti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo aiškinimą, kuris vienoje iš savo nutarčių yra pasisakęs, kad „jeigu šalys pasirenka institucinį arbitražą, būtina tiksliai nurodyti oficialų arbitražo institucijos pavadinimą“[101]. Analogiškai taikant arbitražo institucijos įvardijimui keliamus reikalavimus Lietuvos Respublikoje, manome, kad šalys sudarydamos mediacijos išlygą, o vėliau ir susitarimą dėl mediacijos, turėtų būti atidžios nurodydamos mediacijos procedūrą administruojančios institucijos pavadinimą, kadangi netikslaus institucijos pavadinimo nurodymas arba apskritai nenurodžius institucijos, kurioje šalys pageidauja vesti mediacijos procesą, pavadinimo gali kilti tolimesnės vykdymo problemos. Tinkamai nurodžius

[101]Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje *A. V. IĮ v. K. C. firma „Schwarz“*, (bylos Nr. 3K-3-612/2004 m.).

pasirinktos mediacijos paslaugas teikiančios institucijos pavadinimą, šalims nebereikės rūpintis organizaciniais klausimais, nes tokių klausimų sprendimas taps pasirinktos institucijos pareiga.

**Mediacijos metu taikytinos taisyklės.** Išsirinkus mediacijos paslaugas teikiančią instituciją ir jos pavadinimą nurodžius mediacijos išlygoje arba susitarime dėl mediacijos, pasirinkta institucija dažnu atveju šalims pateikia rekomenduotino pobūdžio mediacijos taisykles, kuriomis šalys gali vadovautis viso proceso metu. Tačiau šalims pageidaujant, mediacijos procesas gali būti vedamas ir pagal pačių šalių pasiūlytas taisykles. Tokiu atveju, šalys mediacijos paslaugas administruojančiai institucijai turi pateikti dokumentą, įrodantį abiejų ginčo šalių pritarimą, dėl šalių pasirinktų kitų, ne mediacijos procedūrą administruojančios institucijos taisyklių, taikymo. Šalims atskirai neaptarus sąlygų dėl taikytinų taisyklių, bus laikoma, kad šalys pasirinko mediaciją administruojančios institucijos siūlomas taisykles. Štai, *byloje Elizabeth Bay Developments Pty Ltd v. Borat Building Services Pty Ltd*, šalys nesusitarė dėl abiejoms pusėms priimtinų bendro pobūdžio taisyklių ir taisyklėse naudojamų sąvokų vartojimo, ko pasekoje, tarp šalių kilo ginčas, kad taisyklėse vartojamos sąvokos nebuvo suderintos su abiejomis šalimis, t.y. sąvokos nebuvo akcepuotos abiejų ginčo šalių. Tokiu atveju yra rekomenduojama tarpusavio sutarties šalims, prieš įtraukiant mediacijos išlygą į komercinę sutartį, susitarti dėl sąvokų ir jų reikšmės, tokiu būdu, galima išvengti dviprasmiško ir keleriopai suprantamų išsireiškimų vartojimo[102]. Pavyzdžiui, Australijoje asmenims, pageidaujantiems įtraukti mediacijos išlygą į sudaromą tarpusavio sutartį, yra rekomenduojama naudoti mediacijos paslaugas teikiančių institucijų pateikiamas standartines išlygų formas[103], kadangi tokiose išlygose jau yra aptariamos bendrosios sąlygos, taip pat įvardijamos mediacijos procesui rekomenduotinos taisyklės, kurias, mūsų nuomone, šalys gali pakeisti arba pakoreguoti, priklausomai nuo ginčo specifikos[104]. Minėtoje byloje buvo nustatyta, kad trečiasis nešališkas asmuo neturi teisės įtraukti tokių papildomų sąlygų į mediacijos išlygą, apie kurias ginčo šalys nebuvo informuotos arba dėl jų nesitarė, arba tokioms nuostatoms nepritarė. Pasirinktomis mediacijos proceso taisyklėmis šalys gali naudotis tuomet, kai taisyklės yra nuoseklios, atitinkančios materialinės teisės normas, numatytas ginčo šalių sutartyje, iš kurios ir kilo ginčas, kadangi gali iškilti problema dėl to, ar buvo mediacijos proceso taisyklės suderintos su pačia sutartimi ir patvirtintos ginčų šalių. Šalys, kiekviena asmeniškai, privalo turėti susitarimo dėl taikytinų taisyklių originalų egzempliorių[105].

Šiuo atveju Lietuvoje, kaip vieną iš galimų mediacijos paslaugas teikiančių institucijų, būtų galima įvardinti VKAT patvirtintas mediacijos taisykles, kurių pagrindu gali būti vedamas

[102]Spencer, D.; Brogan, M., *supra* note 16, p. 412, 416.
[103]*Ibid*., p. 408.
[104]*Ibid*., p. 410-419.
[105]*Ibid*.

visas mediacijos procesas. Ši ginčo šalių pasirinkta institucija administruoja visą mediacijos procedūrą, pateikia institucijoje dirbančių mediatorių sąrašą, tvarko finansinius klausimus, pateikia šalims patvirtintas mediacijos taisykles, kurių pagrindu gali būti vedamas mediacijos procesas, taip pat nustato terminus, prižiūri jų laikymąsi ir kt.

Mediacijos procedūrą administruojanti institucija savo taisyklėse paprastai nurodo, kokia tvarka turi būti apmokama už suteikiamas mediacijos paslaugas, nurodo visus reikiamus rekvizitus, kad šalys galėtų tinkamai įvykdyti savo pareigą ir apmokėti už paslaugas, ir šiuo pagrindu institucija galėtų pradėtų mediacijos procesą. Šalys, pasirinkusios mediacijos paslaugas teikiančią instituciją, nebus apsunkinamos organizacinių klausimų svarstymu, nes dėl jų išsprendimo pasirūpins pati mediacijos institucija.

**Mediacijos metu patiriamų išlaidų apmokėjimas.** Mediacijos metu patiriamos išlaidos gali būti skirstomos į tris rūšis: 1) mediatoriaus atlyginimo kaštai; 2) administracinės išlaidos; 3) išlaidos, susijusios su ginčo nagrinėjamu mediacijoje.

Manome, kad mediatoriaus atlyginimą pagal susitarimą turi nusistatyti pačios ginčo šalys arba jų įgalioti atstovai, panašiai kaip ir nustatant arbitrų honorarų dydžius[106]. Paminėtina ir tai, kad mediatoriaus valandinis įkainis gali būti numatytas ir institucijos taisyklėse, kurią mediatorius atstovauja. Tokiais atvejais, ginčo šalys mediatoriui atlyginimą moka pagal nustatytą valandinį įkainį.

Administracinėmis išlaidomis paprastai laikomos pašto, telefono, įvairios kanceliarinės, patalpų nuomos išlaidos, kurias mediacijos institucija patyrė administruodama ginčo mediaciją. Šios išlaidos dažniausiai yra apskaičiuojamos 3 būdais: 1) šių išlaidų padengimui šalys susitaria skirti konkrečią pinigų sumą, proporcingą ginčo sumai; 2) šių išlaidų apmokėjimui šalys skiria sutartą procentą, proporcingą ginčo sumai; 3) pastoviosios (proporcingos ginčo sumai) ir kintamosios (pagal faktą) dalių suma, sulygta ginčo šalių.

Mediacijos išlaidos turi būti sumokamos taisyklėse nustatyta tvarka, tačiau ginčo šalims to nepadarius ir priklausomai nuo aplinkybių, mediacijos procedūra gali būti sustabdyta arba apskritai nutraukiama. Paminėtina, kad panašios apmokėjimo sąlygos keliamos ir dėl arbitražo proceso pradžios[107].

Išlaidos, susijusios su bylos nagrinėjimu, laikomos tokiomis išlaidomis, kurias patyrė ginčo šalys, samdydamos advokatus, taip pat sumos, išmokėtos ekspertams, liudytojams ir kt.

Visas problemas, susijusias su papildomai patirtomis išlaidomis ir jų apmokėjimo klausimais, būtų galima išspręsti greičiau ir efektyviau, jeigu ginčo šalys informuotų viena kitą apie patirtas išlaidas ir pateiktų jas pagrindžiančių dokumentų kopijas. Tarkime, arbitražo

[106]Dominas, G.; Mikelėnas, V., *supra* note 25, p. 206-207.
[107]*Ibid.*

procese šalys gali būti paskatintos išlaidų sumažinimu, jeigu buvo sudaryta taikos sutartis tarp šalių arba vienos iš šalių iniciatyva procesas buvo nutrauktas[108]. Šiuo pagrindu manome, kad ir mediacijos procese šalys galėtų būti skatinamos piniginių išlaidų sumažinimu, jeigu procesas būtų užbaigiamas sėkmingai – taikos sutartimi.

Kaip vieną iš probleminių pavyzdžių galime pateikti *Aiton Australia Pty Ltd v. Transfield Pty Ltd* bylą[109], kurioje šalims nepavyko susitarti, kaip pasiskirstyti mediatoriaus išlaidas ir kokia tvarka šios išlaidos bus apmokamos. Sprendžiant šią bylą, buvo prieita prie išvados, kad geriausia, kad šalys ir/arba mediatorius, patyrę papildomų išlaidų, iškart pateikia šių išlaidų pagrindžiančių dokumentų kopijas kitai ginčo šaliai.

Išanalizavus įvairią užsienio literatūrą, galime apibendrintai teigti, jog mediacijos išlaidų paskirstymo klausimas yra vienas iš probleminių klausimų, susijusių su mediacijos išlygos vykdymu. Praktikoje ne retai yra susiduriama su tokiomis situacijomis, kuomet šalys vengia apmokėti mediacijos metu patirtas išlaidas, ypatingai tuomet kai proceso baigtis yra nesėkminga, nes šalys tuomet siekia suversti visą finansinę naštą ant kitos ginčo šalies pečių. Šių problemų būtų galima išvengti tai aptarus dar iki mediacijos proceso pradžios mediacijos išlygoje arba susitarimo dėl mediacijos turinyje.

**Fizinio asmens kaip mediatoriaus pasirinkimas.** Kita su mediacijos išlygos vykdymu susijusi problema yra mediatoriaus pasirinkimas. Pasirinkus mediaciją administruojančią instituciją ir mediatorių, kaip nešališką trečią asmenį, šalys turi gauti pasirinkto mediatoriaus sutikimą, nes mediatoriui nesutikus su jam deleguotomis pareigomis, mediacija prasidėti negali. Paprastai tokias standartines dokumentų formas yra parengusios institucijos, teikiančios mediacijos paslaugas, todėl šalims atskirai rūpintis dėl mediatoriaus sutikimo nereikėtų.

Byloje *State of New South Wales v. Banabelle Electrical Pty Ltd*[110] tarp šalių iškilo ginčas dėl mediatoriaus paskyrimo. Šioje byloje buvo nustatyta, kad abi šalys turėjo pritarti mediatoriaus kandidatūrai, t.y. akceptuoti mediatorių ir tuo pačiu patikinti kitą ginčo šalį bei įstaigą, administruojančią mediacijos procesą, kad sutinka dėl paskirto mediatoriaus, laiko jį neutraliu bei nešališku.

Mediatorius, sutikęs medijuoti tarp komercinės sutarties šalių iškilusį ginčą, turi pasirašyti sutikimą, kad sutinka su jam paskirtomis mediatoriaus teisėmis ir pareigomis ir sutinka spręsti atitinkamą ginčą[111].

Tačiau gali susiklostyti tokios aplinkybės, kai vienai iš ginčo šalių pasiūlius savo mediatoriaus kandidatūrą, kitai ginčo šaliai gali atrodyti, kad siūlomas mediatorius bus

[108]Dominas, G.; Mikelėnas, V., *supra* note 25, p. 206-207.
[109]Spencer, D.; Brogan, M., *supra* note 16, p. 417.
[110]*Ibid.*
[111]Tokia mediatoriaus pareiga yra numatyta ir VKAT mediacijos taisyklių 3 straipsnio 4 dalyje, *supra* note 8.

netaktiškas ar šališkas jį pasiūliusios šalies atžvilgiu. Todėl rekomenduotina, kad mediatorių paskirtų mediacijos procedūrą administruojanti institucija, nes tuomet yra didesnė tikimybė, kad institucijai paskyrus mediatorių, ateityje bus išvengta naujų ginčų tarp šalių dėl mediatoriaus kandidatūros ar jo nešališkumo.

Pagrindinė problema gali kilti tuomet, jeigu komercinių sutarčių šalys, t.y. verslininkai pasirenka fizinį asmenį, kaip mediatorių. Reikalavimai taikomi mediatoriui, dirbančiam savarankiškai ir nepriklausančiam jokiai mediacijos paslaugas teikiančiai institucijai, jog jis turi būti kvalifikuotas ir atitikti visus reikalavimus, keliamus kiekvienoje valstybėje, kurioje mediatorius teikia paslaugas. Paminėtina tai, jeigu mediatorius dirba tarptautinėje erdvėje, manome, kad tuomet nepakenktų ir tarptautiniu mastu numatyti vienodi standartai, keliami fiziniams mediatoriams. Tokie reikalavimai galėtų būti patvirtinti tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu lygmeniu. Tokių reikalavimų nustatymas palengvintų ne tik verslininkų pastangas ieškant tinkamo asmens mediacijos procedūrai vesti, bet ir pačios mediacijos ir mediatorių veiklos išviešinimo klausimo išsprendimą.

Byloje *State of New South Wales v. Banabelle Electrical Pty Ltd* tarp šalių buvo iškilusi problema dėl nesėkmingo mediatoriaus paskyrimo. Šioje byloje buvo priimtas sprendimas, jog šalys turi susitarti dėl mediatoriaus kandidatūros, ir tai kad abi pripažįsta, kad mediatorių laiko neutraliu, taip pat buvo konstatuota, kad turi būti užtikrinta, kad mediatorius sutiks medijuoti[112]. Labai svarbu, kad pasirinktas arba paskirtas mediatorius pateiktų savo rašytinį sutikimą dėl atitinkamų ginčo šalių ginčo išsprendimo mediacijos būdu. Literatūroje dažniausiai yra laikomąsi nuomonės, kad geriausia yra, kai ne pačios šalys susitaria dėl mediatoriaus, o jis yra paskiriamas mediacijos procedūrą administruojančios institucijos iniciatyva. Akivaizdu yra ir tai, kad ginčo vedimas link taikaus susitarimo didele dalimi priklauso ir nuo mediatoriaus kvalifikacijos, jo gebėjimų, bet ir patirties.

**Mediacijos vieta.** Pagal VKAT mediacijos taisyklių 2 straipsnio 1 dalį, šalys teikdamos VKAT rašytinį prašymą dėl mediacijos vykdymo, pagal šias taisykles, nurodo pageidaujamą mediacijos proceso trukmę, kalbą, šalims tinkamą mediacijos vietą, taikytiną teisę bei kitą ginčo išsprendimui reikšmingą informaciją. Komercinės sutarties šalims, pasirinkusioms mediaciją, yra suteikiama teisė susitarti ne tik dėl mediaciją administruojančios institucijos, bet ir dėl mediacijos proceso vietos. Mediacijos vietą šalys gali nusistatyti tiek mediacijos išlygoje, tiek susitarime dėl mediacijos. Vietą šalys gali keisti iki mediacijos proceso pradžios. Jeigu dėl vietos pasirinkimo šalims kyla keblumų, tokiu atveju, mediacijos proceso vietą gali pasiūlyti ir mediaciją administruojanti institucija. Reikia pažymėti ir tai, kad pagal VKAT mediacijos taisykles, šalys pateikdamos prašymą pradėti mediaciją, turi nurodyti pageidaujamą mediacijos

[112]Spencer, D.; Brogan, M., *supra* note 16, p. 417.

trukmės terminą, kalbą, kuria bus vykdoma mediacija, taip pat šalims tinkamą mediacijos vietą ir kt.[113]. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog ginčo šalims, pasirinkusioms konkrečios įstaigos siūlomas taisykles, jose yra galima nurodyti ir pageidaujamą vietą mediacijos procesui.

Vadovaujantis šalių valios autonomijos principu, ginčo šalys gali laisvai pasirinkti mediacijos vietą, t.y. vietą, kuri yra patogi ginčo šalims kaip proceso vedimo vieta. Tačiau, jeigu šalys nesusitarė dėl ginčo nagrinėjimo vietos, ją turėtų nustatyti mediacijos paslaugas teikianti institucija, kuri buvo nurodyta mediacijos išlygoje arba susitarime dėl mediacijos. Pavyzdžiui, arbitražo procese, arbitražas rinkdamas vietą, jeigu to nepadarė pačios ginčo šalys, turi vadovautis šalių interesais ir įvertinti ar parenkama vieta bus patogi abiejoms šalims. Taip pat gali būti atsižvelgiama ir į tai, kokių valstybių asmenys yra ginčo šalys. Arbitražui nustačius bylos nagrinėjimo vietą, arbitražas turi apie tai informuoti šalis[114].

Mūsų nuomone, lyginant arbitražinę išlygą su mediacijos išlyga, buvo pastebėta, kad abiejose išlygose būtina nurodyti vietą, nes vieta turi didelę reikšmę dėl taikytinos materialinės teisės nustatymo tiek mediacijos institucijai, tiek ir pačioms ginčo šalims nagrinėjant komercinį ginčą.

**Mediacijos metu taikoma materialinė teisė.** Svarbu paminėti ir tai, kad kaip ir arbitražiniame susitarime[115], taip pat ir susitarime dėl mediacijos, mediacijos vietą galima suprasti dvejopai, pavyzdžiui, kaip mediacijos institucijos vietą arba mediacijos proceso vietą.

Pavyzdžiui, šalys gali susitarti kokioje vietoje pageidauja susitikti dėl procesinių veiksmų atlikimo, tuomet šia vieta būtų laikoma mediacijos institicijos vieta, tačiau kai šalys renkasi mediacijos proceso vietą, tuomet tokia vieta būtų laikoma, kaip mediacijos proceso vieta ir tuo pačiu pagal šią geografinę vietą būtų pasirinkama ir atitinkamos vietos materialinė teisė, taikytina viso mediacijos proceso metu.

Verta paminėti ir tai, kad šalys, kaip ir arbitražo procese[116], taip ir mediacijoje, gali rinktis kokios valstybės materialinę teisę pageidauja taikyti sprendžiant jų tarpusavio ginčą nepriklausomai nuo mediacijos institucijos vietos ir kokių valstybių asmenys yra ginčo šalys. Taigi mediacijos proceso vietos teisė (valstybės teritorija) nebūtinai turi sutapti su mediacijos proceso metu taikytina materialine teise.

Konkrečios valstybės teisės pasirinkimas reiškia, jog kilus ginčui tarp šalių, šalys yra laisvos ir nuo niekieno nepriklausomos dėl taikytinos teisės pasirinkimo, t.y. nepriklausomai nuo mediacijos proceso vietos (valstybės), šalys gali susitarti, kad procesui gali būti taikoma ir kitos valstybės teisė. Ginčo šalims atskirai neaptarus kokia materialinė teisė bus taikoma, tokiu atveju

[113]VKAT mediacijos taisyklių 2 straipsnis, *supra* note 8.
[114]Dominas, G.; Mikelėnas, V., *supra* note 25, p. 202-203.
[115]*Ibid*., p. 202.
[116]*Ibid*., p. 89, 147, 204.

bus laikoma, kad šalims yra priimtina mediacijos proceso vietos materialinė teisė. Pažymėtina, kad dėl mediacijos procesui taikytinos materialinės teisės, šalys gali susitarti ne tik sudarydamos mediacijos išlygą, bet ir kilus tarpusavio ginčui. Todėl norint išvengti nenumatytų vykdymo problemų šalims yra rekomenduotina mediacijos išlygoje arba susitarime dėl mediacijos susitarti ir dėl taikytinos metarialinės teisės klausimo.

**Mediacijos kalba.** Nemažiau svarbus ir aktualus yra mediacijos proceso metu naudojomas kalbos klausimas. Pavyzdžiui, VKAT mediacijos taisyklių 2 straipsnyje yra numatyta šalių teisė susitarti dėl proceso kalbos. Mediacijos procesas gali vykti ne tik viena, bet ir keliomis kalbomis, pvz.: dviem kalbomis. Tokiu atveju mediacijos sesijų metu būtų galima naudotis vertėjų paslaugomis. Manome, kad vertėjų paslaugų apmokėjimo tvarką šalys taip pat turėtų aptarti susitarime dėl mediacijos, mediacijos išlygoje arba mediacijos metu taikytinose taisyklėse. Priešingu atveju, šalims atskirai nesusitarus dėl proceso kalbos, bus laikoma, kad ginčas bus sprendžiamas nacionaline mediacijos proceso vietos kalba. Kad šalys nesusidurtų su vykdymo problemomis dėl naudojamos kalbos, šalims atsikirai susitarus dėl kalbos, reikėtų nurodyti ar skiriasi rengiamų procesinių dokumentų kalba su mediacijos sesijų metu naudojama kalba. Tokiu atveju mediacijos proceso metu, šalys gali pačios susitarti dėl kalbų, kurios bus vartojamos ginčo nagrinėjimo metu ir dėl kalbos, naudojamos mediacijos metu pateikiamiems procesiniams dokumentams. Nesant šalių susitarimo dėl procesinių dokumentų bei mediacijos proceso kalbos, kalbą nustato pasirinkta mediacijos institucija, taisyklėse numatyta tvarka.

Kaip jau buvo minėta ankščiau, VKAT pateikė ne tik mediacijos išlygą, bet ir Med-Arb išlygą. Štai, VKAT pateiktoje Med-arb išlygoje, šalims yra suteikiama teisė aptarti ne tik kalbą, bet ir komunikavimo formą, proceso vietą, proceso kalbą ir ginčui taikytiną materialinę teisę: „Visi procesiniai dokumentai šalims bus siunčiami elektroniniu paštu šiais adresais ... (nurodant kiekvienos šalies el. pašto adresus). Arbitražo vieta - ... (miestas, valstybė). Arbitražiniame procese bus vartojama ... kalba. Ginčui taikytina ... (valstybė) materialinė teisė“[117].

Apibendrinus turinio elementus, kurie buvo aptarti šioje darbo dalyje, galima teigti, kad visi minėti turinio elementai yra priskiriami prie būtinųjų turinio elementų. Šių turinio elementų aptarimas pačiame susitarime dėl mediacijos arba mediacijos išlygoje, priklauso nuo šalių pasirinktos mediacijos išlygos formos. Pavyzdžiui, mediacijos išlygai nors ir nesant tokios plačios apimties, koks yra susitarimas dėl mediacijos, tačiau atsižvelgus į aplinkybę, kad mediacijos išlyga yra tarsi nukreipiančioji nuostata į ateitį, manome, kad nurodyti proceso kalbą, taikytiną teisę ir mediacijos procedūros vietą, yra reikalinga ir būtina. Kas be ko, šalys šiuos aspektus turėtų aptarti ir susitarime dėl mediacijos, kuris yra žymiai platesnės apimties ir šalys

[117]VKAT Med-arb išlyga, *supra* note 29.

jame taip pat gali susitarti dėl aukščiau minėtų turinio elementų, tačiau pernelyg išsiplėsti taip pat nerekomenduojama.

Paprastai į mediacijos išlygos turinį įeina šie būtinieji turinio elementai, kaip: ginčo dalykas, terminai, procedūrą administruojanti institucija, taikytinos taisyklės, apmokėjimo sąlygos, mediatorių skaičius, kalba, vieta, taikytina teisė ir tai, kad susitarimas dėl mediacijos dažniausiai yra sudaromas jau kilus ginčui, tokiame susitarime šalys yra laisvos plačiau aptarti mediacijos taikymo sąlygas ir gali nusistatyti daugiau veiksnių bei aplinkybių, galinčių įtakoti sėkmingą proceso baigtį. Na, o galiausiai, jeigu dar lieka aplinkybių, kurios nebuvo aptartos išlygoje, šalys gali susitarti pagal institucijos siūlomas taisykles, kas be ko, šalims išlaikant teisę taisykles koreguoti pagal jų ginčo specifiką.

Reikia pažymėti tai, kad nesant pilnos mediacijos išlygos sudėties arba esant tokioms nuostatoms dėl kurių mediacijos išlyga gali būti laikoma neteisėta ir nevykdytina, tokios mediacijos išlygos įtraukimas į komercinę sutartį praranda savo esmę ir išlyga tampa ginčytina, o tai gali nulemti galimas vykdymo problemas, su kuriomis gali susidurti ginčo šalys, ateityje.

Rengiant mediacijos išlygą, ginčo šalys turėtų vengti perteklinės, nereikšmingos informacijos, nes jeigu išlyga yra sudėtinga, šalims yra daug sunkiau jos laikytis. Dažniausiai mediacijos išlygą yra rekomenduojama parengti kiek įmanoma paprastesnę, be sudėtingų nuostatų, tačiau įtraukiant visus būtinus turinio elementus.

Šiame magistro baigiamajame darbe buvo išanalizuota mediacijos išlygos teisinė galia, vykdymo problemos ir išlygos taikymo galimybės komerciniuose teisiniuose santykiuose, ko pasekoje, buvo prieita prie išvados, kad privalomųjų mediacijos išlygos reikalavimų laikymasis lemia efektyvų mediacijos išlygos taikymą minėtuose teisiniuose santykiuose.

# IŠVADOS

1. Išsamaus mediacijos išlygos, kaip ginčo nagrinėjimo mediacijos būdu pagrindo, išnagrinėjimas leidžia išskirti dvi pagrindines mediacijos susitarimų rūšis – mediacijos išlygą ir susitarimą dėl mediacijos. Pagrindinis mediacijos išlygos bruožas – mediacijos išlyga yra įtraukiama į šalių sudaromą tarpusavio sutartį ir orientuojama į ateityje galimai kilsiančių komercinių ginčų sprendimą. Apimties požiūriu, mediacijos išlyga lyginant su susitarimu dėl mediacijos, yra siauresnė. Antroji ginčo nagrinėjimo mediacijos būdu pagrindo rūšis – susitarimas dėl mediacijos. Šiame susitarime ginčo šalys gali plačiau aptarti visus, su iškilusiu ginču, susijusius klausimus. Esant komercinės sutarties šalių pageidavimui, toks susitarimas gali būti sudaromas ne tik kilus ginčui, bet dar ir nesant ginčo tarp šalių.
2. Atlikta mediacijos susitarimo formos analizė leidžia teigti, kad mediacijos susitarimas gali būti sudaromas įvairiai. Pagal Lietuvos nacionalinius teisės aktus šalys mediacijos susitarimą gali sudaryti žodžiu, tačiau vėliau susitarimą privalo patvirtinti raštu, o pagal tarptautinius teisės aktus bei praktiką rašytinis susitarimas yra tik rekomendacinio pobūdžio. Pagal tarptautinius teisės aktus rašytinį susitarimą galima aiškinti ir plačiau nei susitarusių šalių parašais patvirtintas susitarimas. Mediacijos išlyga ir susitarimas dėl mediacijos gali būti sudarytas žodžiu, raštu arba elektroninėmis ryšio priemonėmis, tačiau tik tuo atveju, jei toks susitarimas neprieštarauja mediacijos proceso metu taikytai materialinei teisei, t.y. susitarimo formos atžvilgiu nėra keliami imperatyvūs reikalavimai.
3. Susitarimo dėl mediacijos turinio elementai gali būti būtinieji ir fakultatyvieji. Šalys, tarpusavio susitarimu, gali ne tik pasirinkti mediacijos vietą, kalbą, proceso trukmę, mediatorių ir jų skaičių, bet ir susitarti dėl ginčo sprendimui taikomų taisyklių turinio ir elementų.
4. Pagrindiniai kriterijai, kuriais remiantis galėtų būti sprendžiamas mediacijos išlygos arba susitarimo dėl mediacijos teisinės galios klausimas, gali būti skiriami tokie: mediacijos išlygos savarankiškumas; formos reikalavimai; ginčo dalyko tinkamumas mediacijai; ginčo šalių teisininis subjektiškumas; kiti materialinio pobūdžio trūkumai.
5. Mediacijos išlygos įtraukimas į komercinę sutartį reiškia, kad: 1) šalys atitinka joms keliamus teisnumo ir veiksnumo kriterijus; 2) šalys, atitinkančios ankščiau minėtus kriterijus, savo elgesiu išreiškia valios autonomiją ir įgyvendina sutartimi grindžiamus teisinius santykius, sudarytus su kita komercinės sutarties šalimi; 3) mediacijos išlygą į tarpusavio sutartį šalys įtraukia savanoriškai, prisiima ir supranta iš tokios sutartinės nuostatos kylančias teises ir pareigas; 4) tarp ginčo šalių nėra pažeistas lygiateisiškumas.

6. Mediacijos metu pasiekto šalių susitarimo (taikos sutarties) nereikėtų pripažinti negaliojančia tik dėl to, kad nebuvo rašytinio susitarimo dėl mediacijos, jeigu: 1) nei viena iš šalių neprieštaravo žodiniam susitarimui dėl mediacijos, 2) savanoriškai vykdė mediacijos išlygą bei mediacijos metu pasiektą susitarimą, kadangi neprieštaravimas mediacijai bei mediacijos procedūros tęsimas tarsi patvirtina šalių išreiškiamą valią tęsti mediaciją ir tai, kad ginčo šalys tokiais savo konkliudentiniais veiksmais išreiškia pritarimą mediacijai, todėl nėra pagrindo ginčyti pasiekto susitarimo teisėtumo.

7. Magistro baigiamojo darbo hipotezė pasitvirtino ir šiuo pagrindu darytina išvada, kad privalomųjų mediacijos išlygos turinio ir formos reikalavimų laikymasis lemia efektyvų mediacijos išlygos taikymą komerciniuose teisiniuose santykiuose.

## LITERATŪROS SĄRAŠAS

**Teisės aktai**


1. Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 87-3462.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
4. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 39-961.
5. European Code of Conduct for Mediators. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf>.
6. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų. 2008/52/EB, 2008 m. gegužės 21 d. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0052&from=FR>.
7. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl tam tikrų tarpininkavimo civilinėse ir komercinėse bylose aspektų 2004/0251(COD), 2004 m. spalio 22 d. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0718:FIN:LT:PDF>.
8. Green Paper on Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law. Brussels, 19.04.2002 COM (2002) 196 final. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002DC0196&from=EN>.
9. 1958 metų Niujorko kovencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo. Oficialaus UNCITRAL interneto puslapyje pateikiama informacija. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/XXII_1_e.pdf>.
10. UNCITRAL Conciliation Rules, 1980. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/conc-rules/conc-rules-e.pdf>.
11. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, 1985 with amendments as adopted in 2006. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf>.
12. UNCITRAL Model Law on International Commercial Concilation, 2002. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration.html>.

13. Vokietijos civilinio proceso kodeksas (*Zivilprozessordnung ZPO*) [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.zpo.de>.

**Specialioji literatūra**

1. Boulle, L.; Nesic, M. Mediation: Principles Process Practice. – Haywards Heath (West Sussex): Tottel Publishing, 2005.

2. Bublienė, D.; Zemlytė, E. Arbitražiniai susitarimai (arbitražinė išlyga) vartojimo sutartyse: *per se* nesąžininga sąlyga? Teisė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012. P. 7-27. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.vu.lt/leidyba/dokumentai/zurnalai/TeisAe/TeisAe%202012%2084%20tomas/teise_84_bubliene.pdf>.

3. Collier, J.; Lowe, V. „Ginčų sprendimas tarptautinėje teisėje“ institucijos ir procedūros.Vilnius: Eugrimas. 2002.

4. Dominas, G.; Mikelėnas, V. Tarptautinis komercinis arbitražas. Vilnius: Justitia, 1995.

5. Esplugues, C.; Iglesias, J.L.; Palao, G. Civil and commercial mediation in europe. National mediation Rules and Procedures. Volume I – Cambridge; Antwerp; Portland (Or.): Intersentia, 2013.

6. Esplugues, C. Civil and commercial mediation in europe. Cross-Border Mediation. Volume II – Cambridge; Antwerp; Portland (Or.): Intersentia, 2014.

7. Juškaitė-Vizbarienė, J. Ar mediatoriui kyla civilinė atsakomybė už ydingą vadovavimą mediacijos procesui? *Teisės apžvalga*. [interaktyvus] Vytauto Didžiojo universitetas, 2014 Nr. 1(11), P. 99-138.[žiūrėta 2014 12 15] <http://teisesapzvalga.vdu.lt/1(11)/5/>.

8. Kaminskienė, N. Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas: monografija: socialiniai mokslai, teisė (01 S).Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011.

9. Kaminskienė, N.; Račelytė, D.; Tvaronavičienė, A. ir kt. Mediacija. Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://ebooks.mruni.eu/pdfreader/mediacija>.

10. Kaminskienė, N. Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai. Jurisprudencija. 2013, 20(2), p. 683-705. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15 ] <http://www.arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2014/08/4-Privaloma-mediacija-galimyb-s-ir-i-kiai.pdf>.

11. Kaminskienė, N. Teisminė mediacija Lietuvoje. Quo vadis? Socialinis darbas: mokslo darbai. Nr. 9(1), 2010. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] < http://www.arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2014/08/6-Teismin-mediacija-Lietuvoje.-Quo-vadis.pdf>.

12. Klaus, J. Hopt; Steffek, F. Mediation: principles and regulation in comparative perspective. - Oxford: Oxford University Press, 2013.

13. Lakis, J. Taikinamojo tarpininkavimo Lietuvos viešajame sektoriuje būtinybė. Mykolo Romerio universitetas, 2010 m. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2014/08/3-Taikinamojo-tarpininkavimo-Lietuvos-vie-ajame-sektoriuje-b-tinyb-.pdf>.

14. Lew, J. D. M.; Mistelis, L. A.; Kroll, S. M. Comparative International Commercial Arbitration. The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2003.

15. Schonewille, M.; Schonewille, F. The Variegated landscape of mediation. A comparative study of mediation regulation and practices in europe and the world. – Hague: Eleven International Publishing, 2014.

16. Simaitis, R. Mediacijos privačiuose ginčuose teisinio reguliavimo tendencijos Lietuvoje. // Justitia. Nr. 2 (64), 2007. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.justitia.lt/magazine.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=1227&zurnalas=Juztitia&tem=Civilinis%20procesas&zur_id=83>.

17. Sondaitė, J. Mediacijos stilių lyginamoji analizė. Socialinis darbas: mokslo darbai. Nr. 3(2), 2004. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2014/08/2-Mediacijos-stili-lyginamoji-analiz-.pdf>.

18. Spencer, D.; Brogan, M. Mediation Law and practice. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

19. Poudret, J.F.; Besson, S. Comparative Law of International Arbitration. Second Edition. London: Sweet & Maxwell, 2007. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://books.google.lt/books?id=wPRaZaEV3kEC&pg=PA121&hl=lt&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false>.

20. Vėbraitė, V. Šalių sutaikymas civiliniame procese: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20091202_112059-90212/DS.005.0.01.ETD>.

**Kiti šaltiniai**

1. Jams Clause Workbook „A Guide to Drafting Dispute Resolution Clauses Fors Commercial Contracts“ [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.jamsinternational.com/rules-procedures/international-dispute-resolution-clauses>.

2. The International Mediation Institute (IMI) [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <https://imimediation.org/model-mediation-clauses>.

3. Nuolatinės arbitražo institucijos „Vilniaus komercinio arbitražo teismas“ valdybos 2012 m. gruodžio 17 d. nutarimu patvirtintas Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo

procedūros reglamentas. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20Dokumentai%20LT/2013%20VKAT%20arbitra%C5%BEo%20proced%C5%ABros%20reglamentas%20ir%20Priedai%201-4_2013%2003%2001%20redakcija.pdf>.

4. Lietuvos Respublikos nuolatinės nuolatinės arbitražo institucijos „Vilniaus komercinio arbitražo teismo“ rekomenduojama mediacijos išlyga. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.arbitrazas.lt/mediacijos%20i%C5%A1lygos.htm>.

5. Lietuvos Respublikos nuolatinės arbitražo institucijos „Vilniaus komercinio arbitražo teismas“ 2014 m. kovo 19 d. nutarimu patvirtintos Vilniaus komercinio arbitražo teismo mediacijos taisyklės. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20Dokumentai%20LT/VKAT_Mediacijos%20taisykl%C4%97s_%20nuo%202014%2006%2001.pdf>.

6. Lietuvos Respublikos nuolatinės arbitražo institucijos „Vilniaus komercinio arbitražo teismo“ valdybos 2003 m. gruodžio 8 d. nutarimu patvirtintas tarpininkavimo ir taikinimo procedūros reglamentas. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20Dokumentai%20LT/VKAT_taikinimo%20REGLAMENTAS_nuo%202004-03-08_1.pdf>.

7. Robert, M; Nelson, LL.B. Internetinis tinklapis. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 12 15] <http://www.nelsonadr.ca/content.php?doc=58>.

**Teismų praktika**

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje *ribotos atsakomybės bendrovė „Szolmar“ v. UAB „Ukmedė“*, (bylos Nr. 3K-7-999/2003m.).

2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje *A. V. IĮ v. K. C. firma „Schwarz“*, (bylos Nr. 3K-3-612/2004 m.).

3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. Belgijos įmonė „Hydro Soil Services“,* (bylos Nr. 3K-3-62/2007 m.).

4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 48 straipsnio 1 dalies (1999 m. liepos 7 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

## SANTRAUKA

## MEDIACIJOS IŠLYGOS KOMERCINĖSE SUTARTYSE: TEISINĖ GALIA IR VYKDYMO PROBLEMATIKA

Šis magistro baigiamasis darbas skirtas pateikti išsamią mediacijos išlygos teisinę analizę ir atskleisti mediacijos išlygos taikymo galimybes komercinėse sutartyse. Mediacijos išlyga yra savanoriškas šalių susitarimas tarpusavio ginčus spręsti mediacijos būdu. Remiantis tarptautiniais ir nacionaliniais teisės aktais bei užsienio šalių praktika šiame baigiamajame darbe yra kompleksiškai nagrinėjamas klausimas ar privalomųjų mediacijos išlygos reikalavimų nesilaikymas sąlygoja mediacijos išlygos vykdymo problemas.

Pirmajame baigiamojo darbo skyriuje yra aptariamos susitarimo dėl mediacijos rūšys, formos bei jų reguliavimo ypatumai, taip pat nagrinėjamos rašytinės mediacijos išlygos atliekamos funkcijos ir privalumai lyginant su žodiniu ar elektroniniu būdu sudarytais susitarimais.

Antrajame darbo skyriuje kalbama apie mediacijos išlygos turiniui keliamus reikalavimus. Pagrindiniai mediacijos išlygos turinio elementai išskiriami tokie: ginčo tinkamumas mediacijai, terminai, mediatoriaus arba mediacijos paslaugas teikiančios institucijos skyrimas, mediatorių skaičius, apmokėjimo sąlygos, mediacijos kalba, vieta ir taikytina teisė.

Trečiajame darbo skyriuje nagrinėjami mediacijos išlygos ir susitarimo dėl mediacijos „savarankiškumo“ ypatumai pagrindinės sutarties negaliojimo atvejais. Taip pat kalbama apie ginčo šalių teisinio subjektiškumo trūkumus ir jų įtaką mediacijos išlygos vykdymui, pateikiami galimi sprendimo būdai. Kartu yra aptariamos sąlygos, kurių pagrindu mediacijos išlyga laikoma teisėta ir vykdytina komercinės sutarties šalių atžvilgiu.

Darbo pabaigoje pateikiamos tyrimo metu prieitos išvados, nustatyta su kokiomis vykdymo problemomis ginčo šalys gali susidurti taikant mediacijos išlygą komerciniuose teisiniuose santykiuose ir pateikti sprendimai, kaip jų išvengti.



**Raktiniai žodžiai:** mediacijos išlyga, susitarimas dėl mediacijos, komercinės sutartys, UNCITRAL taikinimo procedūros taisyklės, teisinė galia, vykdymo problemos.

## SUMMARY

### MEDIATION CLAUSES IN COMMERCIAL CONTRACTS: LEGAL POWER AND EXECUTION PROBLEMATICS

This master's concluding work is dedicated to presenting a comprehensive legal analysis of mediation clause and disclose the application option of mediation clause in commercial contracts. Mediation clause is a voluntary Parties' understanding to solve disputes in a mediation manner. Based on the international and national legal regulations and the best practice of the foreign countries, this concluding work analyses this issue in detail, including the non-compliance of the requirements of mediation clause, which conditions the problems on the execution of mediation clause.

The first chapter of this work discusses the notion on the types of mediation, the peculiarities of a form or their regulation, as well as the functions of written mediation clause and benefits in comparison with understandings in a verbal or digital manner are analyzed.

The second chapter speaks on the requirements raised to the content of mediation clause. The main elements of the mediation clause content include the following: a dispute suitability to mediation, terms, an appointment of an entity to supply the mediator's or mediation services, a number of mediators, payment terms and conditions, a mediation language, a location and an applicable right.

The third chapter analyzes the peculiarities of mediation clause and understanding regarding mediation „independence“ during the main cases of the contract invalidity. It also discusses the defects of the legal subjectivity of the dispute parties and their influence over the execution of mediation clause and possible solution methods. The conditions are discussed, based on which mediation clause is regarded as legitimate and to be fulfilled in terms of the commercial contract parties.

The conclusion is summarized at the end of the work, the main execution problems that the dispute parties may encounter when applying mediation clause in commercial legal relations have been identified and the solutions, of how to avoid them, have been supplied.



**Key words:** mediation clause, understanding regarding mediation, commercial contracts, UNCITRAL reconciliation procedure rules, legal power, execution problematics.